

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiyé.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayai-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. ³ anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kétune. maami-máqté-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráiyé. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minná áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érótima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraga mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóní áwîqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiye. ánáakoma Éronin-annabikemma min-ínikón awîqa Irítabetie. ⁶ yenákmá Áánûqtuni aúrikaqa íráqôniq urááye. yenákmá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uraiye. ⁷ miráimanibo yenákmá mórama iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma

íma kanaaráq marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayaírátáá owana Tékáráíyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáíye. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékáráíyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma i-qtátáaqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánáaráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áíkuteta nunamummá kététa máqe-uraae. ¹¹ ánibo Tékáráíyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq íyááregóní ayáánurapaq itó-uma máqe-uraiye. ¹² Tékáráíyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánáaq umárena ikatîq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékáráíyamma timá ámikaiye: “Tékáráíyao, emá ikatîq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ánibo emá min-íyápógóní áwîqa Yóáane té yamámiyo. ¹⁴ enáyakoma íráqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá páaq í-nayaba yimuqá maránóe. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúrakaqa anón-awiqa wániye. ánibo wemá wááeni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye. ánibo wemá anóani áyaqnobaqo mairainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánûqtuni watáagaraq mamé wéna wení akoqnááma maména Iráiyaraa umá mamé

wínímma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá áikuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé. ¹⁹ ániibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íráqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timámena kukáunamanibo ²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tínónaboana wéqéna aamá túnnayataakoma pááq ínaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

²¹ aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaqa minnóbáqá máiyó?’ téta tirááe. ²² anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá wataama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

²³ anaaékaqa Tékáráiyani mayái-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuraiye. ²⁴ anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnágoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye. ²⁵ Irítabeti

wenáúyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrikaq tigae íyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaaráq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaeráq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwîqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúmá áwîqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwîqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-íníkónôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá eté waíno. Áánûqtuma eté máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. ²⁹ Máriaamma min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. ániibo áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatîqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. ³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakaínónama emá áwîqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení áanikoe téta áwîqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-

aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. ³⁵ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-iyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwîqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. ³⁶ itaao. enanógaaoma Irítabetima araaqná kamágimanibo áyáqnoabaqa iyápóma inaamaímá matokáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé. ³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ánibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánaáráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráiyé. ⁴⁰ ánibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnobaq máin-iyapogoma kanageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma

ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyē: “máqte-noiniti aúkápikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákēna awíkaiya min-íyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákēna awíkaiye!
⁴³ kemá nôraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa iráiyô? ⁴⁴ taákoma emá tíwátēnna kēitaitana tíyáqnoqaq iyápóma mái-waigoma amuqá maréna kanageq uráiyē.
⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq iníqtaba itáíq-itaiq ínónabo emá amuqá kémaraane.” téna Iritabetima mirá tiráiyē.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyē:
 “kemá ketirupikémá uyátárai-nakon áwîqa múte kéyauyune.
⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kēumatikaiye.
 weqtábábóana tirun-íyápógómá amuqá kēmaraiye.
⁴⁸ kemá paá wení mayáí inímánibo wemá keqtábá aákaq matokáiyē.
⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata
 máqte-marabi-kayukama maa-kánááraké yemá keqtábámá téta
 ‘Áánûqtuma awaaméqá umákēna awíkaiye.’
 téta tínóe.
 Áánûqtuma wenáwîkoma aokaríq kéiyē.
⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatîqa móra-wayukati-kanaagaraq
 káqo-kayukati kanaayábágáráq
 kéo-kayukama yemmá

wemá arummá kéumayikaiye.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena
waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta
mirá onaae teq-qtátáákáráq
wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáínái-nákáá umá
kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-
yibiqtatama
mamá paábaq yukéna
káqomma paá-wayukama
yemmá múte yaútaiye.

⁵³ ánibo yáyaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.
maqmá ógikaimanibo
taíbaq-otamma makáa-kayukama
yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáá umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq
arummá umáyikena minnáyaba
aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”
téna Máriaama ibí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite
kaumo-wíyómmá máqena anaaékaqa wenamáápaq
yauwéqma kóuraiye.

Irítabetima Yóáanemma marákáraiye.

⁵⁷ Irítabetima iyápó marakání-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí marákáraiye. ⁵⁸ Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma Irítabetimma nōrabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá marákáraae.

⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánaáráqá min-iyápógóní áuma karánéta urááe. min-iyápógóní áwîqa aboán áwîkaq ‘Tékáráiyae’ téta áwîqa yamámineta uráámanibo ⁶⁰ min-iyápógóní anóama téna “ímiye.” tiráiyee. “ketáámá Yóáane tétaa áwîqa yamámenunatae.” téna tiráiyee. ⁶¹ ánibo waayúkama tirááe: “mórama maamirán-áwîqá enawaammá íma wáiyee.” téta tirááe. ⁶² mirá-timatuweta Tekáráiyama íma kanaaráq aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq maamin-iyápógómmá yamáminono?’ téta tirááe. ⁶³ ánibo Tékáráiyama aúba agayái-yátáaqá ítama maténa maará téna agatáiyee: “min-iyápógóní áwîqa Yóáane.” titata yemá iyánáaq urááe. ⁶⁴ ánibo é mikáq Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwîqa mûte yaútaiye. ⁶⁵ miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatíq urááe. ánibo mi máqte-qtataaqo páaq i-wáígoní watáagoma Yúríabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráiyee. ⁶⁶ máqte-kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama íyaqnobaqa netuq-yúyánámmá ítéta maará-tiraee: “anaaékaqa maan-iyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ánibo uyátárai-nakoni akoqnáama wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráiyani imá

⁶⁷ min-íyápógóní aboámá Tékáráiyama Áánûqtuni
Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa
tiráiyé:

⁶⁸ “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati
Áánûqtuma

wenáwíqa múte yauyónátae.
wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena
mamá paá kéumayikaiye.

⁶⁹ móra-nakoma akoqnáá umá
ketáái kúmiq-yataaqa mamá
paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-
annabike náqiye. naayóbáqá

⁷⁰ Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo
minnýyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

⁷¹ ketáái namuro-wáyúkágáráq
yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq
yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá
paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

⁷² ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena
wení anón-anon-aimma timá yarúmakaqtabama
‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.

⁷³⁻⁷⁴ ketáái namuro-wáyúkábíkémamá mamá
paá umátikenataa túawaaq
tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.
wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa
ketáámá weqtábá ikatíqqa íma éta
tirummá kámunanataa

⁷⁵ wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqta
 wenáurakaqa arupú umátaa
 ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

⁷⁶ ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
 ‘mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré’ téta tínoe.
 anómma uyátárai-nakoni aakaqá
 emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

⁷⁷ wení waayúkama timá yíminata
 náayuwabi uyátárai-nakoma
 yetí kúmiq-yataaqa mamá
 paábaq kéyuwena awikátuwainayuma
 yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtáámá
 arummá kéumatikenata kaayoné kéiyé.
 wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurái-waigoma
 aabaúmá utaréna
 kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketáaráqá Áánûqtuni márûpake
 ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní
 amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá
 kamá kétagainata
 yemá kanaaráq káoneta
 kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe.”
 téna Tékáráiyama tiráiyé.

⁸⁰ anaaékaqa min-íyápógómá anómma aúkitana
 wení aúgaraq arun-íyápógáráq akoqnáá urááye.
 ánibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq

máqena abarokáq Ítiráaeo-wayukati yúrikaq pááq umá iráiyee.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánááráqá Títaa Ogaátatima móra ámáan-aimma maréna máqte-kayukama yorau téta yíwíqá agayaíkaae tiráiyee. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwíqá matáámma mi-kánááráqá Kiríniatima anókamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uraiye. ³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwíqá mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima Náátárêtibake Kááririri-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Béqtaremubabaq uráiyee. ⁵ ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye. ⁶ yenákámá mi-márúpáq paá máayana Máriaama iyápó akání-kanaama pááq uráiyee. ⁷ ánibo purumakaakóni naúpaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóni aáwaq-ketibi ákáraiyee. minná waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákátí waíyóya-namma íma wáqe-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáámma yeqtí tipi-típiraq kawáá umátuweta máqe-uraae. ⁹ ánibo mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtôpaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatîq uráámanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma

timá yímikaiye: “keráwáqá ikatîqa íoro. ítáaro. kemá keráwáqtôpaq átê-wataama maméq kényaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yauwéqma keráwáqá tiwiraí-naré. wemá Káríqtoma uyátárai-nare. ¹² ánibo keráwáqá min-iyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóní aáwaq-tapepi waguréna máíye.” téna tiráíye.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ánibo yemá Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta ibí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma anó-naapaakaraq wenáwîqa anókaq múte yaúyoro. ánibo maa-marábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waino.”

téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Bétaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ánibo yemá ko aónamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóní aáwaq-tapepi waguré máqe-uráiye. ¹⁷ ánibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta

yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-íyápóyábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipí-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae. ¹⁹ yúyánámmá itaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá itama arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá itama aákaq maréna máqe-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipí-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataqtaba Áánûqtun áwîqa ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataqqa miráuma pááq uráíye.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-íyápógóní áúma kégareta áwîqa 'Ítue' téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóni áyáqnobaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráíne.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íráqôniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámán-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáárebaq min-íyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámán-aipima agamatán-áíkomá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao.” téna ámán-aikoma tiráíne. ²⁴ yenákágaráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámán-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá

anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ánibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítíráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma páaq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábékaiye. ánibo Ítumma anóayaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyéta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá
timá akoqnáá umákaana-aimma
paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq
kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa
óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa
emá mamá yokaa ónama
ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba
ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítíráaeo-wayukama
anón-awiqa kéyimiye.”
téna Tímioni tiráiyé.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye. ³⁴ ánibo Tímionima yemmá íráqôniq kéumayikena min-íyápógóní anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítíráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma maamin-íyápómá awaaméqá umákana awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. ánibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení ámáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwîqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-kárítímáátímá awaikóté máqe-uraiye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. ánibo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-árááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwáqa awetá-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwîqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq iréna Áánûqtukaq ‘tíkaiye’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaarác yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa

kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnáá ínena uráiyé. wemá itaí-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Îtuma yuwaaqñógoma anó-monoq-naupaq uráiyé.

⁴¹ Îtumma anóayaa aboámá aati-aati-káritímáátíráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. ⁴² Îtuma yuwaaqñógoma wení karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Îtuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ániibo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Îtuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. ⁴⁵ anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Îtumma abáá urááye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónááyamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. ániibo Îtuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq ítama aónaraiye. ⁴⁷ Îtun áama kéiteta yemá Îtuni itaí-yátááqábámá wemmá aamá ítáawana yauwéqma tin-áítábágáráqá ítama iyánáaq urááe. ⁴⁸ ániibo anóayaa aboámá Îtumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama

Îtumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Îtumma anóama tiráiyé. ⁴⁹ miráimanibo Îtuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye: “kenákámá nôraq itakawáq keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Îtuma tiráiyé. ⁵⁰ áaqibo Îtuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arútaraaye.

⁵¹ ánibo Îtuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Îtuma anóayaa aboátí yáama wakáiyé. wenanóama aákaq ínì-qtataaqa aúyánápí matokáiyé. ⁵² ánibo Îtuma anómma aúkitana wení itaí-yátáákógáráq wenáúgogaraq íraqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-márábiké-káyúkágáráq aónaamma íraqôniq uráiyé.

3

nommá Perai-náqá Yóóanema aamá tiráiyé.

¹ Títaama Táíbiriati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótíatí Pááíratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uraiye. ánibo mi-kánááráqá Érótima anó-kinima Kááriribaq máqe-uraiye. ánibo ábákoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáítibakaraq anó-kawaama máqe-uraiye. Aráiténiamá anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uraiye. ² mú mikákáá anó-monoq-nakaratama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá

Yóáanema Tékáráiyama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq iráiyeye. ³ miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraiyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna wataáama mó timá yímikaiye. ⁴ Áánûqtuni wataáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyeye:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa móra-nakoma ááyama kétéiyeye.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

⁵ aammá kubáutainabi maqamá ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márûte áráwáá oro.

kaé káína-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.

⁶ máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.’ ”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikae téta yewana Yóáanema tiráiyeye:

“keráwáqá táí-iraakabayaakoni árákawaqoe. náawaq títaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuwaq péqmare kónaae téraq kéoo? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápikémmá ‘Áabaraama ketibotááé.’ ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá

kétima-timune. Áánûqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye. ⁹ Áánûqtuni kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá wáiyé. Ítáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyáinatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí agatuwánóe.” téna Yóáanema timá tága-yimikaiye.

¹⁰ Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Yóáanema maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma mórama amíno. ánibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno.” téna tiráiyé. ¹² yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá peráinéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Yóáanemma ítama aónaraae. ¹³ ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráiyé. ¹⁴ miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: “ketáágáráqá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráiyé.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráinárabí íyabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Yóáanema

yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínimma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboq kemá kanaaráq wení aítauq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókárq keráwáqá nommá pétikaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq wítima áikuinimanibo táíq ínnama warárima aati-aatimá káíq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráiyé.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena mirái-waigoma aarawaabímmá Metáíyaqtaba átê-wataama tiráiyé.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááríq éna ábâkoni ánáaqa keyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráiyé. ²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ánibo Ítuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráiyé. ²² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáiyé. ánibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémarauene.

ketíyakoma eqtábámá kanaa kéíye.” téna aagómá
Áánûqtuni márûpake ááyama tiráíye.

Îtun áítaubikoni yíwîre.

²³ Îtuma wení mayaímá áaimma átáma matáima
wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá
uráíye. aarawaamá téta Îtuma Yótêbimma
áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.

Máátáátima Aríbaemmma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma áanikoe.

Étarima Náágaemmma áanikoe.

²⁶ Náágaema Máátimma áanikoe.

Máátima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Tímíenimma áanikoe.

Tímíenima Yótekimma áanikoe.

Yótekima Yóramma áanikoe.

²⁷ Yórama Yóáánaanimma áanikoe.

Yóáánaanima Arétamma áanikoe.

Arétama Terúbabeomma áanikoe.

Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.

Téyaatioma Nérimma áanikoe.

²⁸ Nérima Mérekimma áanikoe.

Mérekima Áárimma áanikoe.

Áárima Kóutaamma áanikoe.

Kóutaama Éramaraamma áanikoe.

²⁹ Éramaraama Éramma áanikoe.

Érama Yótuamma áanikoe.

Yótuama Eriétamma áanikoe.
 Eriétama Yóraamma áanikoe.
 Yóraama Máátáátimma áanikoe.
³⁰ Máátáátima Aríbaemma áanikoe.
 Aríbaema Tímionimma áanikoe.
 Tímionima Yútaamma áanikoe.
 Yútaama Yótêbimma áanikoe.
 Yótêbima Yónamumma áanikoe.
 Yónamuma Irááíakimma áanikoe.
³¹ Irááíakima Mériamma áanikoe.
 Mériama Ménnamma áanikoe.
 Ménnama Mátáatamma áanikoe.
 Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
 Nétaanima Tébitimma áanikoe.
³² Tébitima Yétimma áanikoe.
 Yétima Óbétimma áanikoe.
 Óbétima Póáatimma áanikoe.
 Póáatima Tárámonimma áanikoe.
 Tárámonima Náátonimma áanikoe.
³³ Náátonima Aammínataamma áanikoe.
 Aammínataama Ááraminimma áanikoe.
 Ááraminima Ááranimma áanikoe.
 Ááranima Étaronimma áanikoe.
 Étaronima Pérêtimma áanikoe.
 Pérêtima Yútaamma áanikoe.
³⁴ Yútaama Yáakobomma áanikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
 Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
 Áabaraama Téraamma áanikoe.
 Téraama Néomma áanikoe.
³⁵ Néoma Térúkimma áanikoe.
 Térúkima Aréumma áanikoe.
 Aréuma Apéregimma áanikoe.
 Apéregima Ébérimma áanikoe.
 Ébérima Tíraamma áanikoe.
³⁶ Tíraama Kénaanimma áanikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.

Áárápáqáarima Têmimma áanikoe.
 Têmima Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Énôkimma áanikoe.
 Énôkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Énotimma áanikoe.
 Énotima Têtimma áanikoe.
 Têtima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awîqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. ² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaakanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánááráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiye.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana

⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamáa matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’ ” téna Ítuma tiráiye.

5 ánibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-
 anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma
 máqtemma maa-márábí-márúqá aráátimatuwena
 6 Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-
 ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne.
 máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq ánibo
 mora náawanabi aménááqa kanaaráq aménúne.
 7 ánibo emá kekáq araayutaúmmá ayé ketíwîqa
 múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá
 aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo 8 Ítuma
 yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni
 watáama agamatán-áikómá maará kétiye. ‘emá
 uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwîqa múte
 kéyauye ení Áánûqtuma wenamáa wení mayaímá
 mayaa.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

9 mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena
 Yérútáarebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma
 ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikoma máema
 kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí
 metaao. 10 Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá
 maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-
 wayukama emmá kawáá umákanoe. 11 ánibo
 yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama
 óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni
 watáama agamatán-áipí kétiye.” téna Tááqtaama
 tiráiyé. 12 Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timáména
 tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení
 Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’ ” téna Ítuma
 yauwéqma tiráiyé. 13 ánibo Tááqtaama máqte-
 qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-

taoqtaba awé uráiyé.

Îtuma Káárirí-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq Îtuma yauwéqma Káárirí-marupaq iráiyé. ánibo Îtuni watáagoma máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráiyé. ¹⁵ aarawaatí monoq-náúpáq káyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Îtumma anaaémma umákaraae.

¹⁶ Îtuma Náátárêtibaq uráiyé. naayóbáqá Îtuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkáq máqe-uraipoana anómma aúráikaq uráiyé. ánibo Tabaatiráqá Îtuma monoq-náúpáq uyábékéna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyé. Îtuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráiyé. ¹⁷ ánibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Îtumma mayámíkaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áíkómá maará-tiraimma aónaraiye:

¹⁸ “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiyé. wemá kemmá awaaméqá umátikéna áwáyoq-wayukabi

‘Metáiyáqtaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiyé. ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq paábaq ayúqyikanunayaba timátíkaraiye. yúramma karoparáina-wayuka yúramma káonaiyata

náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma
 mamá ayúqyikanunayaba
 uyátárai-nakoma timátíkaraiye.

¹⁹ minnámo pááq íni-kanaaraq
 uyátárai-nakoma wení waayúkama
 yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba
 abarokáq timá-yimiyo timátíkaraiye.”
 téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Aítáíya
 agatáíye.

²⁰ Ítuma aúba-wannaama aráapatuwena yauwéqma
 kawáá-náqá ámítuwena wemá yiráátinena maraq
 máqe-uraiye. ánibo máqtemma monoq-náúpáq
 máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq
 urááe. ²¹ ánibo Ítuma mikáq áaimma átáma
 aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni
 watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama
 abarokáq kéíye.” téna tiráíye. ²² mirá téna
 timátúwáitata yemá Ítuni áwîqa múte yauyéta Ítuma
 íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta
 iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq
 kéíyo? maan-náqá Yótêbini áráaqa íyaq máraniyo?”
 téta tirááe. ²³ ánibo Ítuma maará téna timá
 yímikaiye: “áraine. keráwáqá keqtábá maará tínoe.
 ‘tótaa-nako, enamáárîq téq ónaiq umá mirá uwo.
 emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama
 minná ketáámá ítaraunataama emá mórai q umá
 maakáqá ení márûkakarq mirá-uwo.’ téq keráwáqá
 tínomanibo ²⁴ kemá keráwáqá árainma kétima-
 timune. waayúkama yeqtí márûkake móra amuné-
 nákón áama íma kéitaane. ²⁵ kemá árainuramma
 keráwáqá kétima-timune. Íráíyani kanaaráqá

taíbaq keqtoq-nóinímmá Ítíráeobaq máawata mi-kánááráqá aabayámmá aúyakitana kaumo-kárítímáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráíye. ániibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááe. ²⁶ miráimanibo mórama Ítíráeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa íyábá íuraine. ímiye. Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupaq móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopaq uráimiye. ²⁷ miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Iráitaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítíráeobaq máqe-uraamanibo min-áúkáápímmá íma móra-nakomma íráqôniq uráine. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamáa wení karígómá atóbamakaraine.” téna Ítuma Yéqtaeoinikoqtaba tiráíye. ²⁸ máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. ²⁹ páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápaq yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma awéqtátuwaneta urááamanibo ³⁰ wení kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkáapike Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáíye.

³¹ Ítuma Káperanabaq Kááiriri-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. ³² ániibo yemá Ítun áagaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááe. minnáma Ítun áagoma akoqnáama wáitataboatae. ³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-

nákómá anókaq ááyama tiráiyē: ³⁴ “Náátárêtibake-naqa Îtuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aokaq-náqóne.” téna táí-aagoma wepí mái-nakoma tiráiyē. ³⁵ miráitana Îtuma táí-aagomma awáágéna tiráiyē: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” téna tiráiyē. ánibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. ³⁶ minnáyaba máqte-kayukama iyánáaq urááe. ánibo yeíyáa maará-tiraa: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáágararaq wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináíkáán-áímmá kêtitata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta tirááe. ³⁷ miráitana Îtuma tarôq i-qtátááqtábámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé uráiyē.

Pítaamma aítáako-araaqnama Îtuma mamá iráqôniq umákaraiye.

³⁸ Îtuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaq uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. ánibo Îtuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae. ³⁹ miráipoana Îtuma min-arááqnágóní amakaq ko itó-urena mi-kárigómá awááguraiye. ánibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqnágómá páátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Îtuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaú má kuperáné kéitana Tabaaqtimá ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókonoko-karima máyáa-kayukama Îtunopataa yiwíqmeta irááe. á nibo Îtuma máqte-kayukama mórá-mora-yuma yemmá yínêkuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. á nibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma ánikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Îtuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Îtuma Yúríá-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mimárúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. á nibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. á nibo Îtuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq urááamanibo ⁴³ Îtuma timá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétimetimeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátíkaraiye.” téna Îtuma timá yímikaiye. ⁴⁴ á nibo Îtuma Yúríá-wayukati monoq-náúpáq watáama timá yímikaiye.

5

Îtuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráíye.

¹ móra-taoqa Kénétáaretíqa nokaayúkóní kegébabaqa Îtuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama

Áánûqtuni wataáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóni áwábaq wáitana aónaraiye. ániibo noyááqa yaí-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéta kúqômma tete urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópi-káaré. ániibo Ítuma Tááímoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaá mó maraa’ tiráiyé. ániibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá wataáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma wataáama timá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma yúwénana kumínaa noyááqa yaao.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráiyé. ⁵ Tááímonima yauwéqma tiráiyé: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboq kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiyé. ⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiyé. ⁷ miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómmá maqma ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye. ⁸ Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiyé.

9 Tááímonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba aónawaaena ikatîq uráiyē. ánibo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatîq urááē. 10 kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yêmitiyaa Yóáanema yenákámá Tááímonimma ábárawaaoboata yenákágáráqá iyánáaq urááye. ánibo Îtuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatîq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Îtuma tiráiyē. 11 mikáké yemá únópí-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataaqa kéyuweta Îtuni anaaé wakááē.

mórama kárú-naqa Îtuma mamá atóbamakaraiye.

12 Îtuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. mín-nákómá Îtumma aónatuwena óipake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráiyē: “uyátárai-nako, kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiyē. 13 Îtuma ayáámma árútukena ánêkuyena tiráiyē: “kemmá tíkáiyē. emá atóbagao.” téna Îtuma tiráiyē. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye. 14 ánibo Îtuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiyē: “móra-nakomma íma timá-amiyo. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq naí-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tínóe téna Îtuma tiráiyē. 15 miráitana Îtuma máqten-awaameq-yataariq ináíkmá ókaraq wéyáwé uráiyē. miráitata netuqyaa-káyúkámá Îtun áama yama kéitaawana

karímá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyé.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kényiraatitata yaímma Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááriribakemma Yúriabakemma Yérútáárebakekaraq yama áikutaee. ánibo uyátárai-nakoni akoqnáágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Ítupi wáqe-uraiye. ¹⁸ ánibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóní ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata karí-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraae. ánibo mi-karí-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikaí-yátááqá aónawaaena tiráiyé: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²¹ yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeíyáá netuq-áímmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minnâ Áánûqtu

wenamáa wení mayáímiye.” téta tirááe. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq tíyaqnoabaqa táí-tuyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-márábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráíye. miráitana min-ayááqtámô aráákagi-nakoqtaba Ítuma maará téna tiráíye: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkutaa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráíye. ²⁵ miráitana min-ayááqtámmô aráákagi-nakoma aarawaatí yúraaq páátákáá itó-uraiye. ánibo kúkutaa-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ²⁶ ánibo máqte-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyeta yeqtí íyakoma iyánáaq kéitata maará-tiraae: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunatae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-nákóní áwîqa Aríbae. ánibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” téna tiráíye. ²⁸ ánibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáíye.

29 Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaaqa agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe. 30 ánibo Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nôraq itaraq keráwáqá táákiti-noneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aáwaqa kénaao?” téta yemá tirááe. 31 ánibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. 32 kemá arupú-wayukama yirummá waeraígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráíye.

aáwaqa aammá auni-ááímmá

33 móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaae: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nunamummá tirááe. ánibo yemá Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa móraiq kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe. 34 Ítuma yauwéqma tiráíye: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqté maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye. 35 miráinata anaaékaqa min-ínímô mayáné i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátêma íma mániye. mi-kánááráqá kanaaraq keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itaí-áípi téna

wenamááríq wetábá ‘aaramá mayáné iníkáá-náqúne’ téna tiráiyé.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itaí-áikáráq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiyé. ímiye. íma aokaríq kéiyé. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ móraiq umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbí íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbí áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginaiye. ³⁸ ímiye. íma aokaríq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waani-nomma áítino. ³⁹ ániibo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waani-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéni-nómmá minná íráqône kétiye.’” téna Ítuma waéqma itaí-áípi wení aúge-kataayaba tiráiyé.

6

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkapi Ítuma wení iyápó-annate uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáyaba yaímma Péрати-wayukama tirááe: “Tabaatiráqá aammá áúmakaae. keráwáqá

minná nôraq itaráq mirá kéoo?” téta tirááe.
³ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpq uténa Áánûqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aammá áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaraq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénéna wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?” téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: “Waayúkaqoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-naqiye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráiyé.

ayáamma táíq urái-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Ítuma monoq-náúpq uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. ániibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umáguraiye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqtaba téta “Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae.” téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Ítuma wenamáárîq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi “yúbáq unitóaa” titana min-nákómá ító-uraiye. ⁹⁻¹⁰ ániibo Ítuma máqte-kayukati yúrapî karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye:

“ayááma arupú uwo.” téna tiráiyé. áníbo min-nákómá ayáámma árutuwaimma ayáákoma arupú umáguraiye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: “kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqôn-aainaq tarôq ónúnataabi táí-aainaq tarôq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatataá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?” téna Ítuma tiráiyé. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeiyáá maará-tiraae: “ketáámá Ítuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?” téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkaraiye.

¹² mi-kánááráqá Ítuma nunamummá tínéna anubaq utáiyé. mi-nókáámmá Ítuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéitana aaqá irákáiyé. ¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkátuwena yíwîqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráiyé. ¹⁴ móra-nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikaiye. áníbo Áánaruma Tááímonimma ábákoe. áníbo Yêmitiyaa Yóáane. áníbo Píripiyaa Paatááromiyue. ¹⁵ áníbo Máátiyuyaa Tómáátie. áníbo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. áníbo Tááímonin áwîqa karuwaaq-naré. ¹⁶ áníbo Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. áníbo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutarurîq uráine.

netuqyaa-káyákábí Ítuma mayaímá matáine.

17-18 mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáama táí-aagoma mái-kayukama Ítuma mamá íráqôniq umáyíkaraiye. ánibo Ítuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-uraae. ¹⁹ ánibo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqôniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráiyé.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama keyimonena tiráiyé: “keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro. keráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma keráwáqtí minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba keyiyayuma annaékaqa ógiranoe. keráwáqá íbêqa ibiqá keyaraayuma keqnáámmá wíráa ínóe.

²² ítáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá timá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámô keyiyaqa keráwáqá timuqá maráinoe. ²³ timuqá kémareraq iráá yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuma wemô máipaq maqtokáiyé. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma mórai q umá Áánûqtuni watáama yirááti-wayukama mamá táíq umáyíkaraane.

24 keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma
kémaraawanama keráwáqtí túwaraikoma
íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa
anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

25 keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyú má
annaékaqa táayaba ínóe.

íbêqa náayuwabi wíríá kéiyayuma
annaékaqa ibiqá yaránóe.

26 máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma
kétiyama atéráaro. naayóbáqá yeqtí yítaubikoma
miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-
yátááríq umáyíkaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

27 óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama tímá
yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune.
móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí namuro-
wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá
íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqôníq
umáyíkáaro. 28 náayubi keráwáqá uwaatagááríq
umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá
íráqôníq umáyíkáaro. ánibo keráwáqá akáyáámmá
tímá tiwáágíya-kayukama nunamummá
timáyíkáaro. 29 móra-nakoma táápáára qo yumá
tíkaminaqa kanaarácq mórabaq-taapaama yimíyata
tíkamoro. ánibo móra-nakoma keráwáqtí kúberai-
unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqtí wáqtôma
áméro. 30 máqtemma nói-qtababi ítama káonaiyaqa
ítaíya-qtataaqa paá yímero. ánibo móra-nakoma
keráwáqtí nói-qtataarabi maiyaíyaqa kanaarácq
‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. 31 keráwáqá
miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro.

keráwáqá íráqôniq ónáae teníq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime. ³³ móraiq umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe. ³⁴ ánibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímeraq mamá íráqôniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayaiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyinama anaaékaqa keráwáqtí anó-meyamma waínaq Áánûqtuma mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni áanimaqa mánoe. táí-wayukagaraq Áánûqtukaq 'tikáiyé' íte-kayukagaraqa Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqyikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yíminiq umá móraiq umá keráwáqá yemmá keráwáqtí paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yaináí-nákóráá umá aónama

yainai-ááímmá

³⁷ keráwáqtí yainai-yátááqnapómá káqo-kayukama íma mamá káyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaino. káqó-nakoqtabama waabáqtí yúrikaqa ‘wemá íma árútáyiniq kéíye’ ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá móraiq umá yawuwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye.”

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itai-áíkáráq timá-yimena tiráíye: “mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. móraiq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áítanobaq metáyóye. ⁴⁰ ánibo mórama itai-yátááqá máyái-nakoma wení itai-yátááqá aráati-nakomma íma kéuyataiye. máqtemma mayai-wáyúkámá itai-yátááqá ítama ánatetama yeqtí yiráati-wayukaraa aúránnoe. ⁴¹ keráwáqá nôraq itaráq keqtíbâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi

araatákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátááqtábámá aúrapí mûtûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaa? ⁴² nôraq itaráq keráwáqtí tîbâkoqtabama maará kéteo. ‘ketîbâko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwaa’ kéteo keráwáqtí túrapimma mûtûq-yama waímma íyaq káonaa? ureqáráaq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqtí túrapike mûtûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqtí tîbâkoni aúrapike araatámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá tiráiyee: “írâqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. móraiq umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóní aranókáá aónatuweta mikâq íráqô-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ániibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ániibo áwáabiq-annarakema wááéni-aramma íma kégutoe. ⁴⁵ miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyâqnobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyâqnobake mamá pááq kéiyee. mirán-áúyánámmá áyâqnobaaqá ógikaitana óyaupike mamá abarokâq téwae kéiyee.” téna Ítuma tiráiyee.

kayaq-áúyánákâq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyee: “nôraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwaraao? ⁴⁷ móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokâq tiráátenune.

48 minnâ min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena iníkáá uráiyé. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnáá umákaiyé. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-namma tarôq uráiyé. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma aúténa min-námmá awétárimanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítíraiye. 49 ááqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miraráá umá móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiyé. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítítuwaitana ‘pau’ titana yubákuraiyé.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiyé.

1 Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráiyé. 2 Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórama mayái-náqá ákaraiyé. mi-kawáá-nákómá wení mayái-nákóqtábá ôriq umá ákáinapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puíné uráiyé. 3 ánibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyé-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáíno tiráiyé. 4 miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwáqnaa ínónama íráqômiye 5 wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátíkái-nare. wemá

wenamááríq monoq-námmá umátíkaraitaae.” téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiyē. naakóní waaqókáq itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboa ketí naaúma íma yínóne. ⁷ áníbo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboaq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnáámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náápaamma matokáinakoni aménáápáq máunana mayaímá mayao titaq kémayaune. áníbo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkáraunata ketiménáápáq mááe. áníbo kemá móra-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaaráq kéwiye. áníbo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéiyē. ketí mayáínákóqtábá ‘emá maa-máyáímá mayao’ túnanama kanaaráq mi-máyáímá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánáaq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméta yekáyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítiráaeo-wayukati aúkápimma mórama maamirá-náqá itáíq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁰ áníbo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata yekáyúkámá yawwéqma naaópaq uréta aónamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

11 pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwîqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. 12 mibáqá mi-márúkóní oqtaráq waaqókáq owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamáa ákáraine. ánibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-íníkótê irááe. 13 uyátárai-nakoma min-ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-íníkóqtábá 'ibiqá íma yaraao' téna Ítuma tiráiyé. 14 ánibo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáámma ánékuitata waayúkama pukái-naqo mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: “maabugô, kemá emmá kêtímamune, emá itóáao.” téna titana 15 mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráiyé. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. 16 miráitata máqtemma aarawaamá ikatîq éta Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta maará-tiraae: “ketáái aúkápimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyé.” téta ókaraq maará-tiraae: “Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínena iráiyé.” téta tirááe. 17 maamin-áikómá Íqtuqtaba máqtemma Yúria-aukapaq uréire kéena máqten-aukapaq wéyáwé uráiyé.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyíkaraiye.

18 máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaae. 19 ánibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena

maará mó-tekao téna timáyíkáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaye: “naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?” téta tiráae. ²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraaye: “Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?” téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye. ²¹ mi-kánááráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáiyé. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. ²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráiyé: “kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítuqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqôníq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaae. ²³ itáíq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtabá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamá yéyanakama kóyana aarawaamá Yóáneqtabama Ítuma maará-tiraiye: “naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwáama yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo? ²⁵ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-

nakoma íráqôn-unakaqtowaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. ²⁶ miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye. ²⁷ min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: “kemá ketáama mamé kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqtí túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye.” téna kétéiye. ²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárainimanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Pératí-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikema nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma íráqôn-amma yiráátimma yinaaéma umámikaae.

³¹ ánibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánáaráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúno? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áíkuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

'ketáámá keráwáqtábá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íma kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.'

³³ ánibo Yóáanema nommá perái-náqá iráimma wemá aáwaqa awetá éna wááéni-nomma íma néna uráiyee. miráuraitaq keráwáqá 'aíboq-nare' téq tirááe.

³⁴ íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá 'aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq umá néna wááéni-nomma ôriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.' keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itaí-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itaí-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá 'árain-aine' téta itánoe." téna Ítuma tiráiyee.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma áitaukaq ákúq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye. ánibo Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye.

³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma Ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-íníkmá mórama íraqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé iráiyee. ³⁸ ánibo min-íníkmá Ítuni anaaépaq áitauipi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyee. ánibo kumari-íníkmá aqnumá Ítuni áitaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníkmá wen-aqnotáurake aqnumá Ítun áitaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni áitaukoma kámoqna

ákûq-matawemma pérakaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá miráiq-tataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá Ítaraiye: “maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaaráq maamin-íníkmá Ítumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímíye.” téna Pératinakoma aúyánámmá Ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóní aúyánámmá iténa yauwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móraimma yokáunaboaq timá ámenaae.” titana ániibo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé. ⁴¹ “itao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. ániibo yenákábíkémhá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kétune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-íníkmónopaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naaupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómhá íma tímikaanamanibo maan-íníkmá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmá kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemhá íma tímôqnama

tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-ínikómá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kétimoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqa kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaq kemá emmá kétimamune. maamin-ínikómá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ánibo Áánûqtuma móranakoni kúmiq-yataaqa arekákáq umá matuwaínanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuvena ⁴⁸ min-ínikómmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétiwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeíyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-ínikómmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtorana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápi waao.” téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímma-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqyamarupakaraq uréire kéena wataama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá

yímikaiye. áníbo yemá tiyááka umá kaayaq-íyápó-
 ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² áníbo
 yaímma-noinimma naayóbáqá Ítuma waátáma
 táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá
 kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé
 uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máátarini
 naayóbáqá min-íníópíkéma abapaké kaayaqá
 waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama
 káni Érôtini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni
 áwîqa Yóánaama min-íníókáráq Tútáánakaraq
 taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-
 annagaraq yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya
 yorupágowata Ítunopaq irááe. áníbo Ítuma móra
 waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráíye: ⁵ “móra-
 nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana
 yaímma-anayukoma aapi kuqturáíye. áníbo min-
 ányúmmá waayúkama yítuqa yamá kéyatamowana
 numagómá áíqma nátukaiye. ⁶ áníbo yaímma-
 anayumma óqta-marabi kuqturáíye. mikáké áruma
 utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá
 íma wáitana ánayumma aayámmá kamáguraiye.
⁷ yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi
 kuqturáíye. áníbo áwáábiq-anna-karaakogaraq
 karúma ánayumma mamá táíq umátukaiye.
⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena mórá-
 mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáíye.” téna
 Ítuma tiráíye. óq-aimma arúbama tiráíye: “keráwáqá
 taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Ítuma
 tiráíye.

Îtuma waéqma itai-áímmá ti-wáígóní áaimma

⁹ yemá Îtuni iyápó-annama waéqma itai-áíkkóní áaiqtaba Îtumma Ítama aónaraae. ¹⁰ ániibo Îtuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamááárîq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkkón áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itai-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá itánómanibo mi-wáígóní áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itai-áíkkóní áaimma

¹¹ maami waéqma itai-áíkkóní áaimma maará-uraiye. maamin-ánáyúmmá minná Áánûqtun áamiye. ¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama iréna mi-káyúkátí iyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye. ¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkkómá íma ánûqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mónerabi maa-márábímá amuqá marái-yátáákkómá yúyánámmá mamá yawááq

kéumatuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ánayumma íraqô-mararaqo kuqti-wáígómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íraqôniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atípáá aménáánóbákáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ánibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

Îtumma anóagaraq Îtumma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá Îtumma anóagaraq Îtuni ábâqawaayugaraq Îtunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Îtunopaq kanaaráq íma úyôwaniq urááe. ²⁰ yaímma-wayukama Îtumma maará téta timá ámikaae: “enanógaraq enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá

aónaneta kéoe.” téta tirááe. ²¹ ánibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógarraq ketíbâqawaayue.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráiyee. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae. ²³ únópi-káárégómá uyaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ánibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi má kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ánibo yemá Ítumma ko awáatureta tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae.” téta tirááe. ánibo Ítuma itó-urena uwáama yóráiwaigokaraq únón-íyámá metaikáráq yiwááguraiye. ánibo anón-uwaagogaraq únón-íyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyoyo?” titata yemá ikatîq éta iyánáaq urááe. ánibo yeíyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

aíbôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáiyee.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Kááririri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye. ²⁷ Ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkáq

witana mórama mi-márúkáké-náqá mikáq iráiyē. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtóma aneqá íma itokáiyē. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráiyē. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókáq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráiyē. ³⁰ ánibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwîqa náawabono?” téna Ítuma titana ánibo wé tiráiyē: “ááiq i-wayukamune.” téna yawwéqma tiráiyē. netuqyaamá táí-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wái-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá táí-meyamma timíniqtaaibo Ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúma naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae. ³³ ánibo mi-tái-áágómá min-nákópíkémá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi

metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. ³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ánibo mikáké Ítunopaq uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatîq urááe. ³⁶ ánibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yimikaae. ³⁷ ánibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatîq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópí-káárébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yauwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá táí-aagoma ayúwáinakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráiyee: “kemá eté onááq kéune.” téna tiráiyee. miráimanibo Ítuma yauwéqma kétimakena timá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márûpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááríqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Ítuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. ⁴¹⁻⁴² ánibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóní áwîqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaq agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-kárítímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráíye. ⁴³ Ítuma kómare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ánibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-íníkömmá inaaútamma ákáitana tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uraiye. miráitana móra-nakoma mi-kárimá íma kanaarác atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-íníkömmá Ítuni anaaépake iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtórác ayáámma ánekukaiye. miráitana páátákáá min-ínááú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáráíye. ⁴⁵ ánibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráíye. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ánibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma tiráíye: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqma aónáúnama ketí akoqnááma yaímma tiyuwéna kóuráíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁷ min-íníkömmá mi-qtátááqá káonenama aúpáq iyukaiye. miráitana wemá iyánáaq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúrikaq Ítun-aneq

ayáámma noiqtababi ánékuin-aaimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguraiye.” téna tiráiyé.

⁴⁸ ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápi wao.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúkékáwáá-nákóní mayái-náqá Yááíratikaq irena timá ámikaiye: “enayáámûkoma áqá pukuráiyé. minnýaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráiyé. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá itátuwena yauwéqma timá-amena tiráiyé: “emá ikatîq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵¹ ánibo Ítuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóáanemma káwirena Yêmitimma káwirena min-ínáárúgóní anóaboamma kéyiwirena umá kúra umá yiwîqmena Ítuma utáiyé. ⁵² ánibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqe-uraae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yaráaro. min-iyápómá íma pukáiyé. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ ánibo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. ⁵⁴ miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaaqtorena tiráiyé: “inaarúo, itóaa.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁵ ánibo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráiyé. ⁵⁶ ánibo min-ínáárúgóní anóayaa aboáma anómma

iyánáaq urááyamanibo Ítuma akoqnaá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráiyé.

9

tiyáaka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyikaraiye.

¹ Ítuma tiyáaka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnaágaraq náápaakaraq yímikaimma yemá waátáma mûtûq táí-aagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. ² mikáké mikáyúkámá uréta Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó kéteta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyikaraiye. ³ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra naí-yátáákáráq mónekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. ⁴ ánibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro. ⁵ ánibo mikáyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq kóéraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétima-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Ítuni watáama ítaraiye.

⁷ kíni Érôtima Ítuma máqte-qtataariq i-wáígóní watáama ítátuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye.

yaímma-wayukama téta ‘Yóóanema pukáipike itó-uráye.’ téta tirááe. ⁸ káqo-kayukama tirááe: “Iráiyama pááq iyé tirááe.” áníbo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uráye.” téta tirááe. ⁹ miráitana Êrôtima maará-tiraiye: “kemá Yóóaneni aqñómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapi aónane uráye.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. áníbo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe. ¹¹ anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. áníbo Ítuma kéyimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. áníbo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyíkénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-úúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. ¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamáárîq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráye. áníbo yemá tirááe:

“ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyáníq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹⁴ miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ánibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máéro.” téna tiráiyé. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráiyé. ánibo mi-nóyáákáráq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ ánibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Ítuma Metáiyae’ tiráiyé.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráiyé. ¹⁹ ánibo iyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perai-naré kéte. ánibo yaímma-wayukama téta Iráiyae kéte. ánibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uraiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá kenamáárîq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna

ítáitana Pítaama yauwéqma tiráiyē: “emá Áánûqtuni Metáiyama yauwéqma tiwiráí-náqóne.” téna tiráiyē.

Îtuma téna ‘pukéq yauwéqma itó-onune’ tiráiyē.

²¹ mirá-timatuwaitana Îtuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áímmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye.

²² Îtuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa aíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaémma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatainana keqñáámmá itó-iniye.” téna Îtuma wenamáárîq wetábá tiráiyē.

²³ ánibo Îtuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketinaaé waránáae ténama wemá wenamáárîq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínna-nakoma tinaaé waráino.

²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ ítáaro.

móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-márábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímáyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? ²⁶ ánibo móra-nakoma

keqtábágárâq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágárâq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá

umákaniye. ²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítun áúgoma mamá aokaríq uráiyé.

²⁸ min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yêmitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yiwíqme utáiyé. ²⁹ nunamummá kétena máitana Ítun óíkoma mamá aokaríq kéitana wení wáqtôgoma wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágaraiye. ³⁰ ánibo kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráíyae. ³¹ yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tirááe. ³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagínéta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráíyati tágama-yataaqa aónaraane. ³³ Mótetiyya Iráíyama Ítumma ayuwéta kóiyé. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámá maakáq máunataama minná íraqône. ketáámá kaumo-námmá ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ánibo móra-namma Iráíyana naané.” téna Pítaama tiráiyé. ánibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráiyé. ³⁴ Pítaama min-áímmá kétena máiqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yaaqtaba urááe. ³⁵ ánibo móra-aikoma maará téna mi-kónnápiké tiráiyé:

“maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna min-áíková tiráiyé. ³⁶ min-áíková mirá-timatuwaitata yemá aónaamma Ítuma wenamá máqe-uraiye. áníbo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae. ³⁸ áníbo mi-káyúkábíkémá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yiráátinako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamá kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ áníbo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana óyaupikema wayán-ágáregómá ôriq kéiyé. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiyé. ⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaiq íkéowanaboana keráwáqtí tíyakoma táíq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtéma máeraq keráwáqtí ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-náková timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴² min-iyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma

iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ánibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniḡ i-qtátááqtbá netuḡ-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaḡa Waayúkagoni Áráaḡa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áíkkóní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatíḡ éta Ítumma min-áíkkóní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaḡ anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaḡ anómma uyátá-maḡma máiyó tirááe. ⁴⁷ ánibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnoḡaḡ wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaḡ maa-pááqyán-iyápómá áwáqnaa énama minnâ kemmá tíwáqnaa íniye. ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minnâ kemmá timátíkáitaḡ yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqti

aúkápikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaá umá maénama wemá uyátá-maqma anónaqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqtí aanábóé.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaemma íma kéwarai-poataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyé. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqtí aanábómíye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínîkanaama waaqókákq uráiyé. miráitana Ítuma Yérútáárebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye. ⁵² ánibo Ítuma yaímma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqyamarupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkákq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqtí naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqtí namuro-wáyúkámá máápaq witatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴ kaayaq-íyápó-ánnámá Yémityaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta Ítumma maarátima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake

iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tirááye. ⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguraiye. ⁵⁶ ánibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-náré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíné innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráíye. ⁵⁸ ánibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-íyákómá muríanóbáq kémaidana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáíye.” téna tiráíye.

⁵⁹ ánibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaaé waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaaráq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráíye. ⁶⁰ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ánibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

⁶¹ ánibo keqnáámmá móra-nakoma tiráíye: “uyátáraana-nako, kemá enanaaé waránáá kéunamanibo emá kanaaráq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyáama mó yímíqma máéro timá yíkátuhero.” téna tiráíye. ⁶² ánibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átama wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma

káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaaráq íuwiniye.” téna Ítuma tiráiyé.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyíkaraiye.

¹ anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq urááe. ániibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíné i-márúpáq timáyíkáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráiyé. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópi ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóní aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayai-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá áíkuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. ániibo ítáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate watáama tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaq maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ ániibo móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópí yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yawwéqma

keráwátôpaq yíno. ⁷ keráwáqá mimórá-náúpáq áátuma máéro. ániibo min-náúpáq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta íyamma naaro. mayaíráq-nákómá kanaaráq wení meyámmá mayániye. miráínaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ ániibo keráwáqá mera-márúkáq uyáberaiyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ ániibo mi-márúkáq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqókáq maiye.’ timá yímero. ¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaítôgoma ketáái tibíkáq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yaináikánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq waaqókáq kéiyé.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánááráqá Áánûqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, ítáaro. Tiyórátini-wayukao,

keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqtí márûkaq awaaméq-yátááríq únnaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátááríq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma yimínímanibo keráwákáq uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráiyé.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqtí táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkáitaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni abapaké kaayaq-tiyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tiyááká-wáyúkámá Ítuma timáyíkaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwîqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta

Îtumma timá ámikaae. ¹⁸ ániibo Îtuma timá yímikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. ¹⁹ itáaro. kemá keráwáqá akoqnááma tímikaunaboq keráwáqá kanaaráq irakabayaakógáráq áwáábiq-uwabaaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnááma uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqtí táama ítáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma máipaq keráwáqtí tíwíqqa kágamaraibo minnýyaba timuqá máraaro.” téna Îtuma tiráiyee.

Îtuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiyee’ tiráiyee.

²¹ mi-kánáaráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Îtun áyáqnoqbaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Îtuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-marábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnýyaba ‘tikáiyee’ kétune. emá maami-qtátááqá itaí-yatááqá itéta ‘aamá ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoqyike aamá íma itéta paá-wayukama káyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yatáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyee. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamáq kemmá áanikomma kétimonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamáa káonaune. ániibo waayúkama

náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiyē.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ánibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma itánáae temánibo yemá íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyē.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyē. ánibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá máiauwaraimma mayánúnô?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyē. ²⁶ ánibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá kėtiyo? emá náaraq umá keyorautono?” ²⁷ titana min-nákó yauwéqma tiráiyē: “mútûq arummá káme ení akoqnáágarraq arun-iyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ánibo enamáárîq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiyē. ²⁸ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá tēne. emá miráuma tēnaiq emá

kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamáárîq wenáwîqa mamá íraqôniq íyábá ákáitana timá ámikaiye: “ánibo ketimakaqô máinaqa minná náawabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ánibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “móra-nakoma Yérútáárebake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ánibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taítawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiyé. ³¹ ánibo mikánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiye. ³² mórai q umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq íréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábaq maréna kóuraiye. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiyé. ánibo wemmá aónaimma áyáqnoabaqa aruqtabá umákaraiye. ³⁴ ánibo amakaq uréna matawékaraq wááéni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye. ánibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate onáúpq mó ákarena yabírákaraiye. ³⁵ ánibo min-náúpq wamarááyakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá mónéqa mórawayukama ámiqtuwena maará-tiraiye: “emá maanákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení mónéqa maami-nákókáqô kói-naqa kemá yauwéqma yéqa

yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa iníkáámá uráiyó?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ ánibo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma timá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábáqarq wemmá Ítuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyé. ³⁹ Máátaani áúkoma wení áwíqqa Máriaae. ánibo Máriaama iréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamáa tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyé. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyé. ánibo Máriaama íráqô-qtataaqqa mayánéna kéiyé. Máriaanopake íráqô-qtataaqqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. áníbo anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine.” téna tiráíye. ² áníbo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero. keqtibotááo, emá yabíkááña-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáíye.

emá yabíkááña-yataaqa maabáq kumíno.

ení márúkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábikaráqá enaúyánámmá waránátaae.

³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa ti-wikátukaunataae.

emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. ⁵ áníbo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“áníbo keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógô, kemmá aáwaqa timiyo.

⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtááqá-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma

makáune.' téna tiráiyē. ⁷ ánibo naaúpaqo máitana yaqtabá ko ítái-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyē. 'kemmá ummaa-yátááqá ítíme ítíwautuwo. oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma ító-ureq móra-yataaqa aménúne.' téna tiráiyē. ⁸ ánibo nôraq uráiyô? min-nákómá wení aanábóé téna íma ító-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma ínaaboaá ókaraq itaa-ittaa inanamá wemá ító éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye. ⁹ ánibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítíkaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayaínoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ánibo náawabi oqtaráq pagé-page tínanama Áánûqtuma oqtamá íyakaniye. ¹¹ keráwáqti aúkáapíkema móra-nakoni áaníkoma aboáqtábá 'noyááqa timiyo' tínanama aboámá kanaaráq irakabayaammá amíníyô? ¹² ánibo áaníkoma aboáqtábá 'kokóri-amuqa timiyo' tínnayaba kanaaráq aboámá áwáábiq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ ánibo keráwáqá táí-wayukamanobo íraqô-qtataaqa keráwáqti iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itáíyanama yemmá wení Aokaq-Ááamá yimíniye." téna Ítuma tiráiyē.

yemá téta 'Îtuma Piétebugaraq mayaímá kémayaiye' tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Îtuma táí-aama waqtukáíye. ánibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átáma tiráíye. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe. ¹⁵ ááqíbo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáárake Îtuma waátáma kématuwaiye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo yaímma-wayukama Îtumma makáqma aónaineta Îtuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Îtuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkaa q uréta ááíqá íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaa q uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnýaba kétune. ánibo Tááqtaani waayúkama yaíkaa q umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqá íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanama kanaaráq náawaq keráwáqtí iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaunaboana minnýaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqá iráíye.

21 itáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá wániye. 22 miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma iréna min-nákótê ááiqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáiq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

23 itáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma ketê íma mamá áíkuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

waátama yauwéqma iráiyé.

24 óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ánibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqtaba abáá kéiyé. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. 25 ánibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae. 26 miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkена min-nákópí ya máqe-uraae. ánibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-urairoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

amuqá marái-yátááqá mayái-ááíné.

27 Ítuma min-áímmá ti-kánáaráqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. ániibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráiyē: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení nááma naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraíyē.” téna min-íníkmá tiráimanibo
 28 Ítuma maará-tiraiyē: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánûqtun áama itéta anaaé waraíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyē.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

29 taíbaq-wayukama ayú yagéguyowana Ítuma maará-tima-yimikaiyē: “íbêqa maa-kánáaráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune.
 30 naayóbáqá Yónaama Áánûqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaqa pááq uráine. móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa Áánûqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráiyē. 31 anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá mamá kéyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati táí-aímma mamá pááq íniyē. min-íníkmá maa-márágóni aqtóraké wemá iréna Tórómónima wení itaí-yátáákóni áaiqtaba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa maíyē.

32 Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqti kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ániibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máiye.” téna Îtuma tiráiyé.

áúgoni ómmá

33 waéqma itaí-áímmá Îtuma tiráiyé: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóni aménáápárabi tawegóni aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náúpáqô kéyetama ómmá kamá tágainma káonaae. 34 túramma keráwáqti túgoni óné. ániibo túrakoma íráqôniq uráinanama keráwáqti máqte-tuyanamma táganiye. ániibo túrakoma táíq umágínanama keráwáqti máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. 35 miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo 36 keráwáqti máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Îtuma tiráiyé.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

37 Îtuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Îtumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa nainéna uráiyé. miráitana Îtuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqé-uraiye. 38 ániibo mi-Pérátí-nákómá aónaimma Îtuma áqnáabaq ayáamma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena

Pérati-nakoma iyánáaq uráiyē. ³⁹ miráitana uyátárai-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúráqá tete umá íráqôniq umátúwáanikaa uráiyē. ániibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrákáráq arunóbákáráqá íyaq tarôq kéiyō? ⁴¹ ániibo keráwáqtí táápepi wái-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq amáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá kétikaitana waayúkama áíkuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráó-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kétikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkáraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítauqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyē.

⁴⁵ mórama amáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwîq kéumatikaane.” téna tiráiyē. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá amáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqtí ummaa-amáan-áímmá aarawaatí yímûraaqa

mûte kêmaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánapo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyáukáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqtí mararaakaq íráqô-kuruma umáyíkaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itái-yátáápíké maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táíq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqtí yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáaráqá Êboyaa Tékaráiyaama yíkakaane. Tékaráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkápimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkakaakayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutái-óqtáráké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa

amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áúbi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama ámûraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá áíkuma máqe-uraae. ániibo mi-kánááráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Péрати-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auráiyábá atéráaro. Péрати-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqtí amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq puínôqtabama ikatíqá íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaaráq íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráátenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá

káíq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikátéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyáníq kéoe. miráimanibo mórama pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqtábá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqtí tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatîqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awíqa yai-ááímmá

⁸ ánibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúrikaq ketíwîqa yéna 'emá kennáé' tínna-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá móraiq umákanune. ⁹ ánibo móra-nakoma aarawaatí yúrikaq keqtábá 'kemá íma wenámúne' téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá wakarakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama Áánûqtuma mi-kúmiq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táíq énama min-nákóní kúmiq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaníe.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náapaakaraq

matokáiya-kayukati yúrikaqo tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatíqa íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero. ¹² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tínna-aimma tínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

*móneqa netuqyaa makái-nakoma aîbôqnaaboq uráiwai-
waigoni waéqma itaí-áímmá*

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “yirááti-nako, emá ketiwaammá timá ámínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaaq umá kemmá timíno.” téna tiráiyé. ¹⁴ ánibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nôraq íyo? náawaq keráwáqtí táama ítama yaináí-náqá kemmá awaaméqá umátíkarai keráwáqtí oótamma mamá yaináí-náqá awaaméqá umátíkaraiyo?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqtí árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiyé. ¹⁶ ánibo Ítuma mórama waéqma itaí-áímmá maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyé. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. ‘íbêqa kemá náaraq ónúnô? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyé’ téna ¹⁸ aúyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráiyé. ‘kemá ketí naammá yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íraqô-qtataqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ téna aúyánámmá

ítaraiye. ¹⁹ ánibo kemá keti-makómmá maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ánibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápí mááo.’ téna aúyánánóbáq tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuma maará-tima-aminiye: ‘emá aíbôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ánibo máqte-qtataaqa yokaa umáraanama minná náawaq mayányô?’ téna tíniye. ²¹ miraráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa yetábá maqmqá ayúmá kéguyomanibo Áánûqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

taíbaq-auyanamma itaí-áímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ánibo keráwáqá keráwáqtí túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáiyé. ánibo keráwáqtí túma minná íma unáákáqtôma wáiyé. ²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéubetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánûqtuma aáwaqa kényimiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ keráwáqtí aúkáapike náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaaráq

wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nòraq itaráq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaa? ²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópí wái-qtataakaq túyánámmá ítáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kírááti-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópí wáitata aabáyaama káráma irabí kágotuwaae. ániibo mirá-námá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma yaqnammá kéyabiqyikaiye. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánûqtuma miraráá umá keráwákáráq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá máí-yataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma ítáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itaí-wáyúkámá mi-máqté-qtátááqá mayainôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ keráwáqtí túyánámmá Áánûqtuni aúyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá áikui-aaímma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqa íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá

yabíqtikanena kéiyé. ³³ keráwáqtí oótanaa máqte-qtataaqa waayúkararaq maráiyata meyaníq kéiyaq minnárake móneqa matéria áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ánibo móneq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ánibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá áíkuyoro. ánibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaaráq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqa kéumatuwaiye. ³⁴ keráwáqtí íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqtí tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáígóní watáama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqtí wáqtôma awaarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶ keráwáqá miráuma yeqtí kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayái-wáyúkámá awé urááwana yawwéqma iníkáá oro. ánibo mi-kawáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe. ³⁷ ánibo kawáá-nákómá wení mayái-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-kánáaráqá uyátárai-nakoma yeqtí kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamáárîq wení wáqtôma awaarakáríq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamáárîq timáyikainata aáwaqa nai-yááréráq maraq máiyannama wenamáárîq aáwaqa

márú-yiminiye. ³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-
 aukaamma íréna ya yimónáinnama mi-máyái-
 wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq
 umá maránóe. ³⁹ keráwáqá maa-qtátááqtábá
 túyánámmá ítama arútáaro. naakóní aboámá
 áqnáabaqa ‘moyá-káyúkámá yínóe’ téna kanaaráq
 íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberanoe.
⁴⁰ keráwákáráqá yokaa umá máero. keráwáqá
 túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye
 tíya-kanaabi kumíniye.” téna Ítuma tiráiyee.

*tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákátí
 waéqma itái-áímmaá*

⁴¹ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “uyátárai-nako,
 maami waéqma itái-áímmá kenamá ketááwáq
 kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?” téna
 Ítumma ítama aónaraiye. ⁴² anibo uyátárai-nakoma
 Ítu tiráiyee: “náawaq aamá iténa akoqnáá umá
 yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá
 wení mayáiráqá kawáá umá arútáraitana wení
 kawáá-nákómá mayaí-wáyúkáráq yabíqma máikae
 téna awaaméqá umákáitana wení kanaaráq
 aáwaqa kéyimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-
 naqa yawéqma yéna aónáinnama naayóbáqá timá
 ámikainaiqa wení mayaí-nákómá énama kanaaráq
 mi-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴ kemá
 keráwáqá áraimma kétima-timune. wení anón-
 nakoma wení máqte-qtataakaqa min-nákómmá
 kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinamanibo mi-máyái-
 nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqa itániye.
 ‘ketí uyátárai-nakoma íma páátákáá yawéqma
 yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena

mayái-wáyúkáwábi mayái-nóinímmá tebûqa kényimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-kawáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá timá ámíniq íma itanabóana anón-nakoma wemmá yawááq umákena karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷ mórama mayái-nákómá wení kawáá-nákóní áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anón-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebûqa kámena táíq umákaniye. ⁴⁸ ááqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa kámena táíq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Ítuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkkaaq íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábá pááq ínimanibo minnýaba ketíyakoma ôriq umá ummaa kényaiye. ⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamá kukáiyé kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq kukáune. ⁵² ániibo íbêkaraq anaaékakaraqa

móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-
iya-kayukama yaíkaaŋ umá ketíwîqtaba kaayaq-
ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá
namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáímá kaumo-
yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkaaŋ
umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana
áanikoma aboámmá namuroíq umákaniye. ániibo
anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana
ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye.
ániibo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma
namuroíq umákainana min-íníkmá awaaikómmá
anóamma namuroíq umákaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-yataaqa pááŋ íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Ítuma aarawaayábáŋráq maará téna timá
yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámá utaitaq
aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá
yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ ániibo
keráwáqá itáawana anómma uwááma yóráitáq
keráwáqá maará kéte. ‘íbêqa aaqá kániye’ tewana
áraimma mirá-teniq kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá
íma wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékáráq
aabayákáq-áwáámékáráq aónama kárutaamanibo
nôraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwááméqá íma
aónama kárutaao?

*aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá
arupú okao.*

⁵⁷ nôraq itaráq keráwáqá kenamááríq
túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá
kéyainao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna
aamá ítama yainánéna i-nákótêma yagaroqtamá
urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka

aamá timá arútáakao. móraiq umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetêma yagaroqtamá urékama aamá timá arútáakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yaináí-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yaináí-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaq tikaíyábámíye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqtí kanaamá ánataniye.” téna Ítuma waéqma itaí-áipí yaináí-kánááyábá tiráíye.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Káárirí-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátááríq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíkakaiye mirá téta tirááe.

² ánibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá ítáamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá máí-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áraimma kétima-timune. ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe.

⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawítimena yíkamitata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáraiye téraq túyánámmá

kéitaa? ⁵ kemá keráwáqa kétima-timune. áraimma ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq mórai q umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itaí-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma wení yópí píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna iráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayá-nákómmá timá ámikaiye. ‘ítaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píkí-yágóní arammá kutónáae téq yúnnamanibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwaa. paáyaba maragóní anommá namá kánataiyé.’ tínana ⁸ ánibo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráána-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana matáainaa. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóní ayámá abákáma agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánímanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’” téna mi-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itaí-áípi tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yímikaiye. ¹¹ ánibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-íníkóní arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-íníkóní arótááukoma yawékuraitana

itó-uma arupú íowaniq uráiyē. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae iréna maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyē. ¹³ ánibo min-íníkkómmá Ítumma kaayaq-áyáánápó wemma ánekuitana páátákáá min-íníkkómá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-íníkkómá Áánûqtun-awiqqa múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráq Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náúpaq-káwáá-nákkómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákkómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké móra-kanaama mayái mayánô-kanaama wáiyē. ánibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaaráq mayái-kánaábí yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyē. ¹⁵ ánibo Ítuma yauwéqma min-nákkómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqti purumaakaakóni naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naígáae téq yiwíqme kéoe. ¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-karítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyē. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ánibo máqte-kayukama Ítuma íráqôniq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

paáqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákkáráq (yíqtigaraq) yeqti waéqma itaí-áímmá

18 Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa nói-qtataakaanaq umá wáiyó? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnô? 19 wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópí uqmakáiyé. ánibo anaaékaqa anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraaé.” téna Ítuma tiráiyé.

20 ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnô? 21 wemá miráuma anómma aurái-yátáaré. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtime) maténa anó-tapepi makéna yammá tarôq í-kánágáraq makéna waékáiyé. ánibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiyé.” téna Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániye. Ítuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

22 Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyé. wemá aarawaamá kényiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáárebaq wíné uráiyé. 23 ánibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “umaataráána-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráiyé. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: 24 “ímiye. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraaé.

25 anaaékaqa naakóní aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ánibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaa.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timiniye: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minnâ íaonaraune.” téna tíniye. 26 ánibo keráwáqá maará timá áminoe: “ketáámá etê anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. 27 miráinana naakóní aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minnâ kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. 28 keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááítekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomaniyo keráwáqá kenamáárîq máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaráiyana tíwáyaakake kóqá iyániye. 29 taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké iyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaqa naínoe. 30 ánibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnaabaq wínoe. ánibo íbêqa yaímma-wayukama áqnaabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyé.

31 é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama iréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Êrôtima emmá

ikámma puínéna kéiyé.” téta tirááe. ³² ánibo Ítuma yemá maará timá yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábááq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táiaagomma matuwéq kemá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánááraq ketí mayaímá mamá ánatanune.’ ³³ íbêrabi aabáyaagaraq ayukágaraq Érótimi márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemá íyóqa atáiyé.

³⁴ Ítuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata yekáyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyaabotuwaae. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áíqma miráuma kokóregoma áráaqa áíqma aayan aménáápáq ákáinikaa umá keráwáqá áíqma tikánáae téq kêtunamanibo minnáyabama keráwáqá íma kêtikaiye. ³⁵ miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiyé. Áánûqtuo, íraqôniq umákao.’” tínoe téna Ítuma tiráiyé.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá

atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraqa Péрати-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyе. ániбо yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraae. ² móra-naqo áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyе. ³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi iyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ⁴ miráitata yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye. ⁵ ániбо Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyе. ⁶ yemá min-áíkáqá kanaaráq yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itái-áímmá timá-yimena maará-tiráiyе: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqа uyátá-maqma anón-awiqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné ínayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ániбо enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maíno’ tınıye. ániбо mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa

emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama etê máeta aáwaqa naíya-kayukati yúrakaq ení anón-awiqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwîqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa márûte yuwániye. ánibo móra-nakoma wenáwîqa márûte yuwaína-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyé.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

¹² ánibo min-nákómá aaramá iyaí-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawaqo mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naaú winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amíyábáé. ¹³ ímo miráinaama emá anón-aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma

yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkápíke móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nainô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraae.” téna tiráiyé.

¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. ániibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyaraiye. ¹⁷ aáwaqa náikánáámá pááq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayái-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa umáguráiyé.” téna tiráiyé. ¹⁸ miráitata máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyánîq umátukaunaboaq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboaq ení aáwakaq íonune.’ tiráiyé. ¹⁹ ániibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyánîq umákaunaboaq kemá ko maqma aónanune. kemá timuqá marakáunaboaq íonune.’ tiráiyé. ²⁰ ániibo káqo-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaarâq íonune.’ tiráiyé. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ániibo naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuwena wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní

anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráá-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiyé. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.’ téna tiráiyé. ²³ ániibo anó-nakoma wení mayaí-nákómmá maará-tima-amikaiyé. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáé iyo. ketí naakómá ógiraikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóé.’ téna tíniyé.” téna Ítuma maami waéqma itaí-áípi tiráiyé.

mórama Ítun anaaé waránáae tínna-waigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waraíno.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiyé: ²⁶ “móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániyé. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaaé íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániyé. ²⁸ nôraq íyô? keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma mórama ayáqtááq-namma umáé yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íní-waigoni

meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá 'kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune' téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ánibo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ánibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. 'maan-nákómá naammá ínena áaimma átámaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.' tínóe. ³¹ ítáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínímá wení ááiq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ánibo káqo-kinima wení ááiq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme íráiye. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kínímá aúyánámmá ítaraíye. uyátá-maqma taíbaq-aaíq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímmá ikámma watuwání íyabiyo? ³² wemá yeráwátê kanaaráq ááíqa íma owánîq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááíqa mamá kaayoné inóe. ³³ mórai q umá keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaémma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ úmá íráqô-qtataare. miráimanibo úmá ímo káínataama náaraq onanataáwáq átéma ínáyô? ³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íráqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itaí

taáqa wáinaqa aamá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta wataáama timmá itaraae. ² ánibo Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóiq umá uréire kéena yetê aáwaqa kénaiye.” téta tirááe. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: ⁴ “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-tipima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ánibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ánibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áíqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe, ánibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá máráaro. ketí móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórai q umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú uráá-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitababoata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana

arummá waeraínatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá pááq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itai-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-íníkmá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-íníkmá mi-mónéqá maménama kanaarác wení aanábó-wáyúkágárác wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áikuinoe. ániibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegárác timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tíniye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waéráitatama móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-íyápórátá yíkaraiye. ¹² ániibo maqné-íyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaa umá kekárátámá timiyo. kanaarác kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ániibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa umá yímikaiye. ¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-íyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupaq ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá

áyóki umátukaiye. ¹⁴ miráitana min-íyápógómá
 wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana
 anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá
 pááq uráiyē. ániibo min-iyápógómá móra-yataaqa
 íma makáiyē. ¹⁵ miráitana mórama maa-márábí-
 nákókáq mayaímá ko matáiyē. ániibo min-nákómá
 min-íyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe
 máqe-uráiyē. ¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikáiyē.
 máqtemma pó-annama aáwakoni átima kēnaawana
 min-íyápógómá min-ááwákóní átima nánáae téna
 aúyánámmá ítaráiyē. ¹⁷ miráitana mikáq mi-
 mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiráiyē.
 ‘ketiboní máqtemma mayaí-wáyúkámá taíbaq-
 aawaqa áyóki uráitata kēnaae. miráitāq kemá
 maakáqá máeq táayabama kēune. ¹⁸ íbáqyuwaa.
 kemá ketibonôpaq kónune. ániibo kemá uréq
 ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó,
 kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-
 yataariq uráune. ¹⁹ íbêqa kemá íma íráqô-naqa
 máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá
 kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa.
 ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyē. ²⁰ ániibo wemá
 itó-uma aboánôpaq uráiyē. miráitana mi-mábúgómá
 nékaq kéwiqtaba aboámá aónaráiyē. ániibo aboání
 áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté
 uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaráiyē.
²¹ ániibo áanikoma maará téna aboámmá timá
 ámikáiyē. ‘ketiboó, kemá Áánûqtuni aúrakakaraq
 enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma
 íráqô-naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe
 ítinone.’ tiráiyē. ²² aboámá wení mayaí-wáyúkámá
 maará timá yímikáiyē. ‘keráwáqá uréraq ketí

kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápikaraqa waatammá umákáaro. áníbo áítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro. ²³ keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikáme iyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. ²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma awiráunatae.' tiráiyé. áníbo mikáké áaimma átáma yimuqá makááe.

²⁵ ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa yauwéqma naaópaq min-áqnááén-íyápógómá naamátúpaq kéyena ítáimma kaapaúmna kététa imá yarááe. ²⁶ áníbo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéó?' téna ítama aónaraiye. ²⁷ mayái-nákómá maará téna timá ámikaiye. 'enábâkoma yauwéqma iráitana enabomá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma yauwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.' téna timá ámikaiye. ²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. 'taíbaq-karitimaatima ení mayáimá miráuma mayái-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq keti aanábó-wáyúkáte timuráamuq íkémaraune. ímiye. ³⁰ miráimanibo enáanikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóínítí yúraq yuqma ánataraiye. áníbo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá

aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne.” téna tiráiyé. ³¹ aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá eté kerátámá móraraq kémauye. ániibo ketí máqte-qtataaqa minnâ ennámiye. ³² íbêqa kerátámá tíyakoma íráqôni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiyé. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.’ téna aboáma tiráiyé.” téna waéqma itaí-áipí Ítuma tiráiyé.

16

mayai-kawáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa ôriq umá makáinakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ániibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makáinakokaq iréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. ‘ení mayairáq-kawáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiyé.’ tirááe. ² ániibo min-nákómá mayairáq-kawáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. ‘enáama itaúnama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabí agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.’ tiráiyé. ³ mi-kawáá-nákómá áyáqnobaqa maará téna aúyánámmá itama tiráiyé. ‘kemá náaraq ónúnô? ketí anónakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnáama íma wáipoaq kanaaráq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa

tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itáunaboq mi-qtátááríqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóîq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.' tiráiyé. ⁵ mi-káwáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímíkaikayukama yááyaitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?' téna ítama aónaraiye. ⁶ ánibo min-nákómá tiráiyé. 'tiyááka-tiyaakae (100).' tiráiyé. ánibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaaó.' tiráiyé. ⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna ítama aónaraiye. ánibo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiyé. ánibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tiyáákámá (80) agayaaó.' tiráiyé. ⁸ mi-táikáwáá-nákómá wenamááríq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwîqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiyé. maa-márábí-káyúkámá yeiyáá maamirá-káyúkátê mayaímá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-márábí-mónéqnápó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóîq oro. ánibo anaaékaqa

móneqa mayai-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkáq mú-tikaniye. ¹⁰ ánibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. ¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáianama náawaq kanaaráq umá Áánûtuni óq-yataaqa kawáá ínô? ¹² ánibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténanama náawaq emmá ennámá amíníyô? ¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáq mayaímá íma kanaaráq mayániye. ánibo móra-nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáq itáíq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Péрати-wayukama móneqtabama ôriq umá kényikaitataboata Ítumma aábê-aimma timá ákaraae. ¹⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá waabá-káyúkátí yúrakaqa kateko-ááímmá tarôq kéiyata yemá keráwáqtí tíwîqa mamé uíkáae kétémanibo Áánûtuma keráwáqtí tíyaqnobaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrakaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúrakaqa paátataakaa kéiyé.

¹⁶ Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá naí-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná

Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama kényikaitataboata mayánéta inaamu kéguyoe. ¹⁷ itáaro. aabayákáráq maa-márágáráq ánatani-waigoma ummaamá kényaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma kényaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹⁸ máqte-kayukama yínáaqa kényuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá kényataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámmá mamá kényawaaqiyé.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

¹⁹ naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makáinaqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awiqa yaan-únákáqtô áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. ²⁰ ániibo min-nákóní oqtaráqá naakóní waaqókáq mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Aráátaratie. min-nákóní áúraqa náomma kerémmá karái-nare. ²¹ min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áiqma namá tímûtanaae téna éwaine. ániibo iyákómá iréna min-nákóní aneke náomma umánaraae. ²² anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púítata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púítata

maméta mó uqtamákaraae. ²³ ánibo móneqa makái-nakoma áitanobaq máena aítq-irayaba ôriq uráiyee. ánibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Arááataratima amakaq máqe-uraiye. ²⁴ móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyee. ‘ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Arááataratimma timákénana ayáánaubiqá nopí márú yamátuwena timáábíraq maráinana yatí umátikaino. timáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyee.’ tiráiyee. ²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. ‘ketáaniko,’ aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Arááataratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Arááataratimma áyákoma íráqôníq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá aítqa í-yátáápi máane. ²⁶ óq-yataare. ketáágáráq keráwákáráqtí aúkáapimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ánibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.’ téna Áabaraama tiráiyee. ²⁷ ánibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Arááataratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno. ²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketibâtiwaayuma yíkaraune. ánibo Arááataratima akoqnáá-aimma yepímmá móma tíno. yegáráq maa áwáábíq-marupaq íréta yíqa í-yátááqá mayáiyábáé.’ tiráiyee. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí

yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.’ téna Áabaraama tiráiyé. ³⁰ ánibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minnâ kanaaráq íniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá waeránóe.’ tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiye. ‘yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma itánoe.’ téna Áabaraama tiráiyé.” téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itaí-áípi tiráiyé.

17

tái-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táiq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwámanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá tái-meyamma anaaékaqa wániye. ² keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánûwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma tái-aaimma mamá pááq íniye. ³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ánibo wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá

paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq otaa-qtátááriq umákena abapaké kaayapáq enôpaqa yéna wemá maará téna 'kemá tirummá waeráune' tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao." téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: "emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaaao." téta tirááe. ⁶ ánibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: "keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. 'emá áaipike enamááriq agíqme únópi koma karuyuwó.' tíanama paá keráwáqti táama warániye.

mayai-nákóni áaimma

⁷ itáaro. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipí-típi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna 'emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.' téna tíníyô? ⁸ ímiye. wé maará-tima-aminiye. 'emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámûranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwáanaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.' téna tíniye. ⁹ ánibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba 'tíkáiye' tíníyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq

keráwákáráqá ‘Aánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaarác keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayaímá mamá ánatarauatae’ tero.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Kááriri-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ániibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: “Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáá arummá umátikaa.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yimikaiye. ániibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqôniq umáguraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íráqôniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óípake marabí aténa ‘tíkaiye’ téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaeoenare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítiráaeo-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awîqa íyaq múte yauyô? maamin-náqá wenamáa káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwîqa

múte yauwíyô?” téna Ítuma tiráiyē. ¹⁹ ánibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoraanna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráiyē.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Péрати-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaaraqa kumíníyô?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyē aqá mera máiyē.’ téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqti aúkápí wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

²² ánibo wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “anaaeékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.’ ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tínômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé iníkáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiqa umá miráitata máqtemma aónanoe. ²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayáinata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá

Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárénóbáq uyábékuraiye. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyánîq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ániibo Arótima Tótômabaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena kúmínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. ³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékena wení ótamma ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yawwéqma naaópaqa íwíno. ³² keráwáqá Arótimma ánáákoqtabama túyánámmá itáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq yawítíma iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna 'ení aarayápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonao.' titata kégopike Arótimma ánáakoma anaaépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama

kanaaráq wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ánibo kaayaq-íníkorátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ánibo kaayaq-nákórátá yópi máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraa: “uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínáyô?” téta tewana Ítuma maará téna yawéqma tiráiyé: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékeraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

18

aaragómá aamá ítama yainai-nákóqtábá tíwáqnaa íkáae téna ááyarai-waigoni waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itái-áímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemá yawéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainai-náqá máqe-uraiye. ánibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma íkaténa waayúkayabagaraqa íma íkatíq uráiyé. ³ ánibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkáqá máqe-uraiye. aati-aatimá min-íníkomá aamá ítama yainai-nákókáq iréna maará má-tiraiye.

‘ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainaa.’ téna tiráiyé. ⁴ áqnáabaqa aamá ítama yaináí-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ‘kémá Áánûqtuni áaqa íma ikatíq waayúkati yáakaraqa íma kéikatumamanibo ⁵ maami keqtoq-íníkmá kemmá ummaa-yátááqá kétémpoqaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tíbô ka-íyábábóaq áwáqnaa ónúne.’ téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ⁶ ánibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yaináí-tái-nákóní áama ítáaro. ⁷ min-áímmá waayúkarqaq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkái-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaráyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íní iyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétéma-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-márábí-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máiyánawaq yimónaniyo?” téna keráwáqtí tirummá mamá akoqnaá iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayáí-nákóní waéqma itái-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe’ téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkátí waéqma itái-áímmá Ítuma

tiráiye: ¹⁰ “kaayaq-nákórátámá nunamummá tiyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ánibo Péрати-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiye. ‘Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoaq kemá ekáq ‘tíkáiye’ kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá káyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ánibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq ‘tíkáiye’ kétune. ¹² máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.’ téna tiráiye. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayái-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. ‘Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaa.’ téna tiráiye. ¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayái-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Péрати-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. ítáaro. náawabi wetábá wení áwîqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwîqa márúte yuwaína-nakoni áwîqa Áánûqtuma múte yauwíniye.” téna Ítuma tiráiye.

paáqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyîkaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá paáqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba

min-nóiyápórác ayáánapo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ánibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtóráaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana miraráá umá móra-nakoma pááqyan-iyaporaá íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá máiauwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ánibo Ítuma maará téna tiráiyé: “nôraq itaawáq keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamáa íráqôniq kéiyé. ²⁰ emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyo. waayúkama íma ikámma puyuwó. moyámmá íma mayaaó. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaaó. emá enanó-enaboni aménáápáq mááo.” téna Ítuma titana ²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átáma min-ámáán-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye.” téna tiráiyé. ²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: “emá móra-yataaqtaba aqtórárîq urááne. ení máqte-qtataaqa waayúkama yímínata meyaníq kéiyaa mímónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo.

emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ánibo emá miráumatuwe ketinaaé waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení móneqtaba Ítama ummaa yaráiye.

²⁴ min-náqá aónawaena Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóní aapi peránénama kammáa ainíkáá umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraaé: “miráinanama kanaaráq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayányô?” téta tirááé. ²⁷ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaaráq íma ínômanibo Áánûqtu kanaaráq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: “itaaó. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaaé kéwaraunataae.” téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama ³⁰ kanaaráq Áánûqtuma íbêqa maa-kánáaráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ánibo anaaéka-kanaama pááq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Îtuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Îtuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ánibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. ³³ ánibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánáaráqá itó-iniye.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Îtuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkoní áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Îtuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Îtuma Yérikobaq waaqókáq úítana mórama aúgaroq-nakoma aakóní áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgárorq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama keyewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ánibo yemá maará-tima-amikaae: “Îtuma Náátárêtibake-naqa kéiyé.” téta tirááe. ³⁸ ánibo min-áúgárorq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Îtuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq yekáyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá

paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-aúgáróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráíye. ⁴⁰ ánibo Ítuma waaqókáq ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráíye. min-áúgáróq-náqá waaqókáq itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemmá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráíye. ánibo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáammá túramma aónanae téq kétune.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaa. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráíye. ⁴³ miráitana páátákáá min-nákóní aúrakoma íráqôniq umágitana aúramma aónarena Ítun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ánibo aarawaamá minnáraq aónawaeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábékaimma ² mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayaí-wáyúkátí kawáá-nápóana moneqa taíbaq makáíye. ³ ánibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaaráq Ítumma íma aónaraiye. ⁴ ánibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátarena Ítumma aónainena uráíye. ánibo wemá ‘Ítuma maan-ákáq íniye’ téna aúyánámmá ítaraiye. ⁵ Ítuma min-áúkápáq

iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: “Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipike Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. ⁷ ániibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: “Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye.” téta tiráámanibo ⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaa q uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ániibo kemá móra-nakomma kaaqaarigónîq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: “íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráiyé. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítátuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérútáárebaq waaqókáq yitatabóata Áánûqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokáq ínítana kétiye téta yúyánámmá ítaraae. ¹² ániibo Ítuma maará-tiraiye: “mórama anó-nakoma móra ayáqtááq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá

yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkена móneqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráiyе. maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá maami-mónéqnapó mayaímá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.’ téna tiráiyе. ¹⁴ miráitata wení márúkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyíkáawata anaaé waqmé urááe. ániibo yemá maará mó-tiraaе. ‘maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaaе.’ téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyе. ániibo wé maará-tiraiye. ‘naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá mataáwáa aónanaae.’ téna tiráiyе. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayaímá kémayeq amuq-yáúmá (200) mataúne.’ téna tiráiyе. ¹⁷ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘emá íraqô-mayai-napoa emá kateko-máyáímá mataáne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá kárutaanaboaq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboaа tiyááka-anomaruкаqa yabi ínóne.’ téna tiráiyе. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayaímá matéq amuq-yáúmá (100) mataúne.’ téna tiráiyе. ¹⁹ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyе. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyе. kemá móra-wannaabi

atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.' téna tiráiyé. ²² ániibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémaye qkáqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ániibo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tíkáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgáráqá íma mayáúnô?' téna tiráiyé. ²⁴ mi-kínímá waaqókáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. 'keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokái-nakomma áméro.' téna tiráiyé. ²⁵ ániibo yemá maará-tima-amikaae. 'uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiyé.' téta tewana ²⁶ mi-kínímá maará-tiraiye. 'kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ ániibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba 'íkétikaitaae' tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra ketúrakaq yíkamma púyoro.' téna kínima tiráiyé." téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráiyé.

²⁸ Ítuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq

kéwena Yérútáárebaq uráin-amma arááyamaena uráiyē. ²⁹ ánibo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwîqa Órîbêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq urááye. ³⁰ Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnáraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótíráá-kákóní ámûraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuwēka awíqme yekao. ³¹ ánibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nôraq itakawáq min-ótíráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tînakama kanaaráq kenákámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnýaba itakaé tekao.’ téna Ítuma timá yímikaiye. ³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yíminiq umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótíráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata ³⁴ yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnýaba itakaé.’ tēta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótíráá-kákóní ámûraaq wáqtôma abákáreta Ítumma min-ámúrááq ákáawana máqe-uráiyē. ³⁶ ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmakaae. ³⁷ Ítuma Yérútáárebaq waaqókákáq Órîbêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-

yataariq itata káoneta minnýaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwîkaq kéitana Áánûqtuma íráqôniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqa wáíye.” téta tirááe.

³⁹ ánibo yaímma Pérati-wayukama mi-táíbaq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paátí máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ánibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí máíyanama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

⁴¹ Ítuma Yérútáárebaq waaqókák iréna márûqa káonena ibiqá yakáíye. ⁴² Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqtí taákoma kanaaráq íkéitaiye. ⁴³ keráwáqá itáaro. anaaékaqa móra-kanaama páaq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatanoe. ⁴⁴ keráwákáráq keráwáqtí waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaiyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma itaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Ítuma tiráíye.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáiyē.

⁴⁵ Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáiyē.

⁴⁶ Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiyē: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiyē. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaaē.” téna tiráiyē.

⁴⁷ aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímikaiyē. ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uraaē. ⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraaē.

20

yemá Ítuqtaba ‘náawaq náápaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá kétima-yimena átē-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiyē. ánibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraqa Ítunopaq irááē.

² yemá maará téta Ítumma timá ámikaaē: “emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáílmá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. ³ ánibo

Îtuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná
 4 Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?” téna tiráiyé.
 5 áníbo yeiyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraaé: “ketáá maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanataámá Îtuma maará-tiniye. keráwáqá nôraq itaráq itáíq-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye.
 6 áníbo ketáá téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáé.’ tenatataámá máqte-kayukama keqtáá óqtatanapotaa tíkaminotaaé. áníbo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaaé.” téta tirááé. 7 miráitata yemá maará téta Îtun-aaraq yauwéqma tirááé: “Yóáanema nommá péráí-qtataaqa náakakenaq iráiyô minná ketáá íaonaraunataae.” téta tirááé. 8 áníbo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “mórai q umá kegaráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nóí-naapaanaq matokérabi mi-máyáímá kémayaune.” téna Îtuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabiye-waigoni waéqma itái-áiné.

9 Îtuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itái-áímmá timá yímikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáiyé. áníbo min-nákómá wááéni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye. 10 anaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánááráqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-

tókáqô yabíkáa-kayukayopaq uráiyē. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráiyē. ániḃo wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiyē. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráiyē. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiyē. ¹² ániḃo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráiyē. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóní aboámá maará-tiraiyē. ‘kemá náaraq ónúnô? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minnâ timákáanana wíniyē. ániḃo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráiyē. ¹⁴ miráitata wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeíyáa maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániyē. mayáiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáa mayánúnatae.’ tirááe. ¹⁵ ániḃo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóní áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáiyē. ítáaro.

wááéni ara-tókóní aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóní aboámá iréna wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama yíkamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniyē.” téna Ítuma tiráiyē. ániḃo waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiraino.” téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiyē: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-

aainaq wáiyó?

‘maamin-óqtámmá mayaí-wáyúkámá
paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa
naakóní akoqnáá-abokaa kéiyé.’

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóní ámûraaqo
kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo
maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo
kuqténama min-nákómmá ikámma púbuyama
obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo
ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-
wayukagaraqa yemá ítáamma Ítuma yeqtí yúbi
maréna waéqma itaí-áímmá tiráiyé. miráitata é mi
táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí
yáaqa ikatéta Ítumma íma yáqtokaae.

*Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae téta ítama
aónaraae.*

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-
monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe.
kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá
kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake
yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta
aamá ítama yainánéta urááe. ²¹ ániibo yemá maará
téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae.
enáagoma arupú kéitaabooa aarawaamá arupú-
aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-
iwíqtabama íma ikatîq kéemanibo aarawaamá
Áánûqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-
yimene. ²² emá nóine téq auyánámmá kéitaano?
Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa
aménúnataabi íyabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.
²³ miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmô temmá

ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye: ²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakaráq áwîkaraq waímma náawabiyo?" téna tiráiyé. ániibo yemá maará-tima-amikaae: "Títaani amané." téta tirááe. ²⁵ ánniibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "móra-yataaqa Títaannamo wárainaga kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaaráq Áánûqtumma áméro." téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yawwéqma timá yímiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma itáá eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátûti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. ²⁸ ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: "yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. 'móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.' tiráine. ²⁹ itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráiyé. ³⁰ anaaékaq ábâkoma min-ínímmá matáiyé. ³¹ anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa mórai q umá pukuráiyé. ániibo keqnáámmá mórai q umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá matéta iyápóma íma marakéta máqtemma pukurááe. ³² miráitana min-íníkógáráq pukuráiyé.

³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá mataáne.” téta Ítumma ítama aónaraae. ³⁴ minnýyaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragáraq waagaráq íbêqa maa-kánáaráqá mamá aaraukáqá káuraae. ³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe. ³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie. ³⁷ ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitae. pááqya-tabikemma íramô karái-waigoni watáagoma maará-tiraiye. ‘uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááítekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’ ³⁸ Mótetima wení anáábútáama pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máiyee. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrikaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráiyee. ³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámán-aimma yirááti-wayukama maará téta yauwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íraqôn-aimma téne.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo yemá ikatîq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yauwéqmayiwiráí-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Péрати-wayukaraq ítama káonaiye.

41 Ítuma Pérati-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma ánikoe kéteo? 42 naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

43 anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení aítauq aménáápáq yíkánata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine.

44 Tébitima wenamáárîq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini ánikoma máiyoy?” téna Ítuma tiráiyey.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

45 máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama ítaraae. ánibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímkaiye: 46 “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá kéyikaiye. yemá téta waayúka álkuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráó-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ánibo yemá monoq-náúpáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikaiyata anón-aawaqo naí-kánáaráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aawaqa nánátaae kéte. 47 ketoq-nóinímmá yetí naammá íma meyáníq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánáaráqá yemá anómma táí-meyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyey.

21

keqtoq-íníková Áánûqtukaq amuqá marakéna móneqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama kéyautena aónaimma móneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta móneqa maraí-yáwáápí móneqa má-makaae. ² ánibo Ítuma aónaimma mórana keqtoq-ínímmá awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata móneq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníková awaikómá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátaiye. ⁴ máqtemma maa-káyúkammá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníková íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyánîq umá nání-moneqa íma matokáiye.” téna Ítuma tiráiye.

“anó-monoq-namma táîq umáginiye.” téna Ítuma tiráiye.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íraqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶ “máqtemma maami-qtátáaqá íbêqo aónaamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíniye.” téna Ítuma tiráiye.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínáyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tirááe.

⁸ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq iréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéiyé.’ tínômanibo kerawáqá íma yinaaemma ko wáráaro.

⁹ anaaékaqa webómá kéeta anón-aaíqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarác íma ikatíqa oro. mirái-qtataaqa áqnáabaq pááq ínîmanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááiqa umáyikanoe. ánibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááiqa ínoe. ¹¹ ánibo maa-márábímmá anómma márûma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ánibo taíbaq anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miraímanibo mirái-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náúpác mamá tíkareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá kîni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. ¹³ ánibo mirá

íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoe. ¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá átê-wataama Áánûqtutaba kanaaráq timá-yiminoe. ¹⁵ kemá kenamáárîq arupú-aimma túyánákáq mamáráanana itái-yátááqá timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqtí namuro-wáyúkámá kanaaráq íaratinoe. ¹⁶ keqtibomá keqtinóma keráwáqtí móra-naaegoma keráwáqtí tibâqawaayuma keráwáqtí aanábómá mamá keráwáqtí namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwápikémá yaímma puínoe. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwáágínomanibo ¹⁸ keráwáqtí tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tíkamma puínoe. ¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtoraapoata keráwáqtí túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáiyata ááiq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaaráq mikáq aónéq márûqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. ²¹ mi-kánááráqá Yúria-marupaqo máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqo máiya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ániibo márûkoni aaumépaqo máiya-kayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayái-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokáq pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánááráqá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq

iyápóma náámma kéyime-noinikaraqa tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínátama mi-kánááráq Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma áyámma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma kúpuyeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igárîq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrárábi wiyokakaraq wiyókákáráqá pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati iyákoma táíq kéinata ikatîq ínoe. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq inéna ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatîq kéiyana yúgabaaq ínata kekaaq ínoe. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqtí aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. ²⁷ mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínímma anómma akoqnáágaráq tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq inaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókáq wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itaí-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ móraiq umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq inaqa kanaaráq keráwáqá aónanoe. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókákq áaimma átáma yínéna kéiyé.

³² kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq ínoe. ³³ aabayákáráq maa-márágáráq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma ítábo. íma netuqá omáq-ááwákáqá wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaaráq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq waakákoraa umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéiyana akoqnáama tímíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaaráq itó-inoe.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáámma Óríbêti-anuraq aúmá ko kéwaine. ³⁸ ánibo aarawaamá nokáapaq

itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq 'Ítumma awíqma yiménúne' tiráiyé.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwíqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé. ² uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ánibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoqaq pékaima óq-awíqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábikéné. ⁴ ánibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkagáráq watáama téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ánibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uraiye. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráiyé. mi-kánááráqá mórama tipí-típi-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóóanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa íyataa naano.”

téna tiráíye. ⁹ ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyó?” téta tirááye. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónáinakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wiyana wemá ko peráinna-naupaq ko péráakao. ¹¹ min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmatanamma náanaq wáiyó? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tíyana yanaa móra amá aráqmatama anónnamma aáwaqa naí-yáárégáráq abíqtátágáráq wáinamma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráíye. ¹³ ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tíkáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánúqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁷ ániibo Ítuma móra-kaapuma maténa

Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánûqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá kárapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa naí-yááréráq máiyé. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéiyé. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeíyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínáyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyó?’ tirááe.

²⁴ ániibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqma anómma

máiyé téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáraa-kayukama ‘waayúkati aanábóé’ téta yenamááríq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwátê mórai q íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakoraa umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máiyó? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayái-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá mórai q umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa naí-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítíráeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yaináí-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma téna Pítaaqtaba ‘anaaémma umátikaniye’ tiráiyé.

³¹ Pítaamma Ítuma tímá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-uwo’ tímá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení

itáíq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaaó.” téna Ítuma tiráiyé.
³³ ániibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupaq ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítumma timá ámikaiye. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Ítuma tiráiyé.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqti watáama

³⁵ maa-márábíké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanapoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá timátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánááráqá móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ániibo yemá yauwéqma maará-tiraae: “ímiye.” téta tirááe. ³⁶ miráitana Ítuma maará téna timá yímikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayaíno. anón-unamma makénama paá mayaíno. ániibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama kéyimena minnárake móneqa maténa mórana tokóru-yakaa-puma mayaíno. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétiye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áíkómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyáino. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma

íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Ítuma tiráiyé.
³⁸ ániibo yemá maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “kínna kanaaráqíye.” téna tiráiyé.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétéiyé.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-anuraq uráiyé. ániibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe. ⁴⁰ min-áúkápáq iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáíno.” téna tiráiyé.
⁴¹ mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiyé. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² “ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwaaao. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraaao.” téna Ítuma nunamupí tiráiyé. ⁴³ ániibo mórama Áánûqtunopake kaqtónaqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá umákaraiye.
⁴⁴ Ítuma áúnobaq maqmá aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kétéitana áúnobakemma imutigómá naaegóráá nommá auména marabí kuqturáiyé.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráiyé. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí

íyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe.
 46 ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááô? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

47 Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááe. min-náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábíkénápóana wemá Ítuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiyé. 48 miráimanibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-aubi maré á/ môqnane kéono?” téna Ítuma tiráiyé. 49 iyápó-annama Ítute máqeo-kayukama miqtátááqá áaimma átáma pááq íné immá aónatuweta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?” téta tirááe. 50 ánibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayaí-náqá ikákena ayáánurapake aáqa áaipike agátukaimanibo 51 Ítuma minná aónatuwena maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiyé. ánibo Ítuma min-nákóní aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámmá íraqôniq uráiyé.

52 uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq

umá mamé iréq kemmá otaan-aráq yákéikuto?” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqtê anó-monoq-naupaq máqe uráunamanibo kemmá íma tînêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáágaraq pááq iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna ‘kemá Ítumma íaonaraune’ tiráiyé.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ániibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayái ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógáráq Ítute máqe-uraiye.” téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyé: “maan-íníkô, kemá Ítumma íaonaraune.” téna tiráiyé. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egáráqá emá Ítun-annabikemone.” téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiyé. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: “árainé. maan-nákómá Ítute máqe-uraine. wemá Kááriribake-naqiye.” téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, minnámô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kítitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye.

naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. ‘mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tinóne.’ tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ⁶² ánibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapi yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tiráae. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraae.

káánítôre-wayukati yúrikaq Ítuni aamá ítama yaíkaae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áíkuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítôre-wayukaraq uréta maará-tiraae: ⁶⁷ “emá keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ánibo Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá timínoe. ⁶⁸ ánibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráímanibo íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraae: “miráítaa emá enamáárîq Áánûqtumma áanikowabono?” téta

Îtumma ítama aónaraae. ániibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minná kemúne.” téna Îtuma tiráíye. ⁷¹ ániibo yemá maará-tiraae: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúrakaq Îtumma aamá ítama yaíkaae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Îtumma awíqmeta Pááíratikaq urááe. ² yemá áaimma átama aamá ítama yainéta maará-tiraae: “ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táítawaa kéíye. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamáárîq wetábá téna ‘kemá Metáiyama kínimune kétiye.’ téta tirááe. ³ ániibo Pááíratima Îtumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?” téna tiráíye. ániibo Îtuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamáárîq mi kéténe.” téna tiráíye. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóní otaa-qtátááqá íma káonaune.” téna tiráíye. ⁵ ááqibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-aukapaq-wayukama yaíkaaq uréta ááiqa urááe. Kááiriri-aukapake áaimma átarena mirán-ááímmá tarôq umáena maa iráíye.” téta tirááe.

yemá Êrôhini aúrakaq Îtumma aamá ítama yaíkaae.

6 Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemmá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááiribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráíye. 7 ániibo Pááíratima ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Érôtima yabíkáin-aukapakenapoana Ítumma timákáitana Érôtinopaq uráíye. mi-kánáaráqá Érôtima Yérútáárebaq máqe-uraine. 8 Érôtima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena ‘wemmá aónanaae’ tiráíne. Érôtima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátáárîq ina aónanaae tiráíye. 9 miráitana Érôtima máqte-qtataqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Érôtimma timá ámikaiye. 10 uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. 11 ániibo Érôtigaraq wení ááiq-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íraqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráíye. 12 naayóbáqá Érôtima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

13 Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaee. 14 ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéíye.’ kéte ániibo min-áíqtábá keráwáqtí túrakaq wemmá ítama

aónaraune. ánibo ítáaro. keráwáqá aamá ítama yaínáa-waigoni áaimma maami-nákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Érótigaraqa miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráiyee. ítáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. ¹⁶ miráinaq kemá tebûqa ámítuweq timákáanana wíniye. ¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáiyee. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánáaráqá Pááíratima móra ánnábikenaqa ayúbákainana kóiniye. ¹⁸ ánibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe. ¹⁹ Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááíqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaqa ákáraane. ²⁰ ánibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yímikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaee tiráimanibo ²¹ yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápao. kaapaq-yátáq ikámma aráápao.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. ²² ánibo kaumobáq Pááíratima timá yímikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáiyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebûqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráiyee. ²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. ánibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátáraiye. ²⁴ miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráiyee. ²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate ááíqa

umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkkaa-naqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráiyé. áñibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáiyé.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma ítaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáqtoakaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq wínéna kéitata yemá min-nákóní ábûkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaaé waqmé uráiyé.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. ²⁸ miráitana Ítuma waaréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Yérútáábake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yaráaro. paá keráwáqtabábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráaro. ²⁹ itáaro. anaaékaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraqa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma ákáríayamma anaamoq-nóínímmá iyápóma náámma ímo kámiya-noinimma yemá yimuqá maránóe tiráine.’

³⁰ mi-kánáaráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawááq oro’ tínoe. áñibo pááqyan-anugoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. ³¹ íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá

éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaaékaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakaratagaraq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe.

³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóní áwíqa aqnón-ayaaqtapare. mi-márúkákq Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakarae. ániibo yemá otaa-nákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq itaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe.

³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaao. maami-qtátáárîq o-wáígóní áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtôma yáátáá urááe.

³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamáárîq áwáqnaa íno.” téta tiraae.

³⁶ áái-q-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma timákaraae. yemá waaqókákq iréta ikaa-q-wááení-nómmá amínéta ³⁷ maará-tiraae: “árimma emá Ítíráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaráq enamáárîq áwáqnaa uwo.” téta tirááe.

³⁸ aqnókákq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítíráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyé: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamáárîq

áwáqnaa kée kekárátágáráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwena maará téna awááguraiye: “emá wetê móraiq umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuní áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayaúye. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátáárîq íuraiye.” téna tiráiyé. ⁴² min-nákómá keqnáámmá Ítumma timá ámikaiye: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá keqtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyé. ⁴³ ánibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “kemá árainmma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamakaa kéitana aabaúmmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqetitana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyé. ⁴⁵ ánibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóîq uráiyé. ⁴⁶ ánibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: “ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémarauene.” kétena Ítuma pukáiyé. ⁴⁷ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaaena Áánûqtuni áwîqa múte yauyéna maará-tiraiye: “árainne. maan-náqá arupúnare.” téna tiráiyé. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqô pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq kéyabiteta

naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóiníkaráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá íráqômma arupú-napoana káánítóre-naqiye. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayánîqtaba ítama aónaraiye. ⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábáráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-muríanóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákárapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánaágóní kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráaiye.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-muríanóbáqá aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaníyo téta minnágaraq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naaopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagarááe.

24

Îtuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Îtumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umaráapoata maméta urááe. ² yemá aónaamma óqtamma muriákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae. ³ ánibo yemá mi-múriánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Îtuni arááq-auma íaonaraae. ⁴ yemá minnýaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtòrakemma aakáá kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóinímmá ikatîq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aúkáapimma nôraq itaráq paá máinaakoqtaba abáá kéoo? ⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Îtuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikainaimma túyánámmá itáaro. ⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainanama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. ⁸ naayóbáqá Îtuma mirá-tiraipoata yúyánámmá ítátuweta ⁹ yemá muriánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ánibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móraiyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ Maríaa Máátarini Yóánaama Maríama Yêmitimma anóama min-nóinímmá yemá máqe-uraae. min-nóiníkaráq káqo-noinimma yetê

máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitata Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yimikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muriánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaútena kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqa (11 km) ayátáákakaane. ¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamáárîq yimakaq iréna yenákátê yagaroqtamá uráíye. ¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaarâq íaonaraaye. ¹⁷ ániibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nói-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemmá amáguraiye. ¹⁸ ániibo móra-nakoni áwîqa Karíopatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráíye. ¹⁹ mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá

ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákáamá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráiyé. wemá Áánûqtuni amunénápóana wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí yúrikaqa akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéiyé. ²⁰ áníbo ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. áníbo kámááni-wayukama ikámôwana púítata yemá kaapaq-yátáq níri amá iyakaraae. ²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yauwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. áníbo móra-aikaraq wáiyé. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma minná íbêqa kaumo-kánáaráqá pááq kéiyé. ²² áníbo íbêqa keqtáábiké yaímma-noinimma Ítuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta ²³ Ítuni arááq-auma íaonaraae. áníbo yemá yauwéqma íréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máiyé tirááe.’ téta tirááye. ²⁴ áníbo keqtáábiké yaímma-wayukamma muriánóbáqá uréta aónamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ áníbo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amiyábámá

kenákátí tíyakoma yaáka-yaaka kéiyē. ²⁶ minná yauwéqma tiwiráí-náqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-yataaqa mayáníqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?" téna Ítuma tiráiyē. ²⁷ mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yímikaiyē. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiyē.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyē. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoreta maará-tiraaye: "emá kerátátē mááo. aabaúmá kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániyē." téta tirááye. ³⁰ anaaékaqa aáwaaqá nánéta owana Ítuma yenákátē maraq máqe-uraiyē. ániibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq 'tíkáiye' timátuwena mapámma min-nákámá yímikaiyē. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ániibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ániibo maará-tiraaye: "kerátámá aapaq kényuyana wemá watáama kétimá-timenarata agamatá-kánnáábíkén-áímmá áaimma titaka kétauyana kerátái tíyakoratama íraqôniq uráiyē." téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ániibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mikáyúkámá maará-tima-yimikaae: "áraine. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-umaguraiyē. Tááímonima

wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae.
³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô
 pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá
 Ítuma yammá kítíma yímitata kéneta mikáké
 wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áímmá kéteta máawana Ítuma yeqtí
 aúkáapi itó-uráye. ³⁷ miráitata yemá iyánáaq
 umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatíq urááe.
³⁸ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá
 nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq
 kaumo kááyaq-tuyanamma kéitao? ³⁹ keráwáqá
 tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune.
 tiyáama yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá
 túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa
 ayáátamma íma wániye.” ⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena
 ayáánaa aítuqa níri-abuma yiráátiraiye. ⁴¹ yemá
 ‘árainé’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá
 íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana
 Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-
 aawaqa maakáqá makááô?” téna ítama yimónaraiye.
⁴² ánibo yemá noyááqa agamaráamma áméwana
⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.
⁴⁴ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá
 naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma
 ánatarauae. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi
 yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-
 kánnáábímá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná
 máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.”
 téna Ítuma tiráíye. ⁴⁵ ánibo Ítuma iyápó-annati

yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. ⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiye. ‘Metáiyama yauwéqma yiwirái-nákómá aíqá í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánááráqá yauwéqma itó-iniye.’ ⁴⁷ ánibo áwîqtabama máqten-anna-wayukabi kétiyata yemá yirummá waeraiyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro. ⁴⁹ itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamáárîq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

⁵⁰ Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráiyé. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yímikaiye. ⁵¹ wemá Ítuma waaroqá kéyimitana Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé. ⁵² miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááe. ⁵³ ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwîqqa múte yaútaae.

áúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long
tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84